

Joannis precibus, læti et incolumes ad pro-
vertuntur. Quidam monachus Pistoriensis
ærii Sancti Angeli, interveniente necessitate,
æger, ageret ad quemdam pontem perveniens,
tunc ex equo descendere, seque confidens equo
pontem convenienter transvehi, nihil timebat
modi. Dum autem per pontem transiret,
sæpe improviso sub pede lapsus corruit. Unde
deus qui ei supersedebat, vi cadentis equi for-
pulsus, extra pontem cecidit, et pavore
repentinæ perterritus, reverendum patrem
suum fideliter invocans, semper paratum adju-
t ei succurreret, valido clamore cœpit invo-

sequitur in editione Romana alius liber mi-
num, quæ a recentiori auctore parum accu-
ripta sunt. Præferendus esset liber Hieronymi

care. Cui quædam imago fulgens protinus assistens,
et ejus lateri utramque manum apponens, illam
forti veloci impulsu super pontem reduxit; eique mox
vestimenta caballus de quo ceciderat, dum conare-
tur assurgere, genu premens, tandiu tenuit donec
monachus manibus reductus equum comprehende-
ret, ejusque ventrem subintrans, pontem illæsus
ascenderet. Sicque factum est, dum monachus, qui
morti videbatur esse vicinus, beati patris Joannis
nomen congeminado fideliter repeteret, illius
præsidio non solum meruit ab imminente morte
eripi, verum etiam pristinæ sanitati ex integro re-
stitui (14).

de Raggiolo, superius laudati, qui de variis ener-
gumenis a sancto Joanne liberatis agit.

DE SANCTO JOANNE GUALBERTO

ABBATE

ORDINIS VALLUMBROSANI FUNDATORE IN MONASTERIO PASSINIANO IN ETRURIA

COMMENTARIUS.

(Apud Bolland., Julii tom. III, die 12, pag. 311.)

§ I. *Sancti patria nomen et stemma.*
 ætissimus Vallumbrosani Ordinis institutor, si-
 ce acerrimus Simoniacæ hæreseos oppugnator
 communissimam historicorum sententiam nat-
 i Florentiæ celebri Italiæ civitate Patrem ha-
 ualbertum: matrem vero, ut quidam volunt,
 n seu Camillam, de qua tamen antiqui Vitæ
 res non meminerunt. Nomini S. Joannis ad-
 a titulo Gualbertum, quamvis Didacus Fran-
 in Vita illius Italice edita lib. 1 pag. 9 dicat
 tantummodo a modernis ita appellari. Nam
 titus etiam ei Galberti sive Walberti nomen,
 pater illius gerebat, datum fuisse, patet ex
 127 in Vita per B. Andream scripta, ubi Ze-
 s presbyter lampadem accendere volens sic
 nat: « Si vera sunt, quæ de Walberto Joanne
 is oculis vidi et audivi, in ipsius nomine præ-
 tibi, ut celeriter accensa, inextincta perma-
 » Idem confirmatur ex capitulo celebrato
 o ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi
 VII. » In quo statutum est, ut nulli liceat
 tare, nisi quod Majores nostri cantasse sciun-
 cilicet quod in Antiphonario domini Joannis
 erti invenitur. » Hæc satis de Sancti nostri
 et nomine; nunc de natalium splendore paulo
 agendum est.
 satis constat S. Joannem Gualbertum nobili
 progenitum esse; at in exornanda determi-

B nandaque ejus nobilitate quidam nimium mihi sol-
 liciti fuisse videntur. Inter alios R. D. Tiberius
 Petraccius arborem genealogicam erexit, in qua
 maternum illius genus deducit ex Carolingico Fran-
 corum stemmate, ac dein per ramum illud connectit
 cum illustri Ubertorum familia, quam ex augusta
 veterum Romanorum gente processisse cum Ricor-
 dano Malaspina aliisque existimat. Paternam vero
 stirpem ex Longobardorum regibus oriri asserit.
 Unde varios consanguinitatis gradus ostendit inter
 S. Petrum Igneum ex Ordine Vallumbrosano S. R.
 E. Cardinalem, S. Bernardum Ubertum ex eodem
 Ordine episcopum Parmensem et Cardinalem. ac
 denique inter S. Gregorium VII Pontificem et S.
 Joannem Gualbertum, ita ut hi omnes non tantum
 professionis aut sanctitatis, sed etiam sanguinis
 vinculo fuerint conjuncti, ut fusius explicatur in
 Actis nostris tom. 6 Maii in Vita Gregorii VII.

3. Quidquid sit de tam antiqua S. Joannis Gual-
 berti origine, quam solide probari desideramus, de
 hujus arboris genealogicæ ramis aliorum sententias
 referemus, ut æquus rerum æstimator de tota ar-
 bore facilius possit judicare. Baronius in Annalibus
 Ecclesiasticis tom. XI ad annum Christi 1063 agens
 de Petro Igneo satis caute dicit, quod fuerit « nobili
 ortus genere ex stemmate dominorum Aldobrandi-
 norum, ut in Vita ejus edita nuper asseritur. » Sed
 hæc Vita « nuper edita » exiguam aut nullam habet

auctoritatem, nisi proferat veterum documenta, quibus adeo antiquam nobilitatem Petro vindicet. Quæ cum Baronius prætermiserit indicare, talia defuisse suspicor. Si quis tamen solida in hanc rem instrumenta assignaverit, ea ambabus, ut aiunt, ulnis amplectemur.

4. Historia Ciacconii de Pontificibus Romanis et S. R. E. Cardinalibus ab Oldoino nostro edita auctaque hanc Petri igni nobilitatem et cum S. Joanne Gualberto conjunctionem sic ex aliorum opinione refert, tom. 1, col. 862. « Cum in sacra Vallis Umbrosæ eremo S. Gualbertus novi Ordinis sub S. Benedicti regula fundamenta jecisset, miraculorum ejus ac sanctitatis fama non per Etruriam modo, sed per remotas dissitasque locorum regiones longe lateque spargebatur. Quare multi ad eum quotidie undequaque confluebant, ut sub tanti Patris instituto mundi pompas et sæculi blanditias relinquentes Deo sedulo sinceroque corde deservirent. Ad quem Dominicæ incarnationis anno MXVIII, (hunc annum postea examinabimus) » inter discipulorum primos non segniter accurrit adolescentulus quidam Florentinus, Petrus nomine, clara, ut fuerunt, Aldobrandinorum stirpe progenitus, ipsius sancti Patri conjunctus et affinis. »

5. Deinde post traditam Vitæ illius synopsis subnectit sequentia: « Romæ in aula novarum ædium Vaticanarum Clementinæ, quam vocant, aulæ proxima, B. Petrus Ignens et S. Bernardus Ubertus S. R. E. Cardinales, brevibus elogiis additis, coloribus expressi conspiciuntur; eos Clemens VIII pingijussit. Petrum Joannes Matthæus Cariophilus Iconiensis archiepiscopus epigrammate celebravit.

B. PETRO IGNEO CARD. ALDOBRANDINO.

Dixerat Elias: Hic ara, hic hostia duplex;

Vincat utri absumens cœlitus ignis eat.

Ignæus at Petrus litem non terminat aris,

Sed rapidos ignes permeat innocuus.

Zelus utrique ardens, Petri est victoria major,

Ignibus ille, ignes vicit at iste suos. »

Ferdinandus Ughellus hanc opinionem tanquam fabulam rotunde explodit, ita scribens tom. I Italix sacræ, col. 291. « Cæterum Baronius in tom. XI Eccles. Annal. deceptus a quodam moderno scriptore, qui hujus Sancti vitam temporibus octavi Clementis emisit in lucem, insinuare videtur hunc Petrum Igneum e gente Adolbrandina traxisse originem; itaque favorabilis fabula placuit ut Petrus ipse Cardinalis Adolbrandinus, alioquin princeps sapientissimus, Vallumbrosanum Petrum in nova Clementina aula cum Adolbrandinæ gentis insignibus, elegantique epigrammate a Joanne Matthæo Cariophilo archiepiscopo Iconiensi confecto depingendum curaverit. »

6. Nunc audiamus quomodo de altero ejusdem stipitis surculo, de nobilitate, inquam, Gregorii VII auctores dissentiant. Oldoinus noster in additionibus ad historiam Ciacconii tom. 1 col. 855, ita scribit. « Hiltprandus natione Etruscus, patria Senensis

vel melius Soanensis, quæ est urbs Etruriæ prope Senas, habuit parentem Bonicium, non fabrum lignarium, quod ignominie ergo adversarios ipsi objecisse scimus, sed ex nobili et antiqua familia Aldobrandescorum comitum Soanensium, ut scribunt Platina, Sansovinus, Tomasius Maccabrunus aliique ex hujus familiæ insignibus et sequenti inscriptione quæ in ecclesia Metropolitana Senarum habetur. »

HIC ANN. MLIX ILTPRANDO ILDEBRANDESCO ARCHID. CURANTE; QUI POSTMODUM GREG. VII, OECUMENICUM CONCILIUM CELEBRATUM, UBI ANTIPAPA BENEDICTO ABROGATO, GERARDUS ALLOBROX EPISCOPUS FLORENTINUS ASSUMPTUS NICOLAUS SECUNDUS APPELLATUS.

7. Cujus ætatis vel auctoris sit hæc inscriptio ignoro; verum non satis exacta mihi videtur. Nam inter alia observo, tum temporis contra Benedictum antipapam non fuisse Senis celebratum concilium, multo minus « œcumenicum. » Invenio quidem Senis Pontificem electum esse. Nicolaum II, sed post electionem Senis pacifice peractam, habitum fuisse anno MLIX concilium Sutrii, in quo pseudopapa Benedictus, cognomento Mincius, depositus omni-que sacerdotali officio privatus est, sicuti tradunt conciliorum collectores post Baronium ex codice Vaticano, qui inscribitur « Liber censuum. » Idem in Labbeana conciliorum collectione tom. IX col. 1698 testantur vetera Romanorum Pontificum gesta, quæ collegit Nicolans Aragonensis Cardinalis his verbis: « Celebrata itaque in pace electione (ut dictum est) Senis, dictus Nicolans Pontifex cum Archidiacono et cardinalibus officium habuit, ut pro causa jam dicti Velitrensis intrusi, apud Sutrium synodum celebraret, ad quam non solum episcopos Tusciæ et Lombardiæ, sed et magnum Godefridum et Guibertum cancellarium convocare deberet. Quod absque dilatione factum est. Prædictus autem Mincius, ubi Nicolaum Papam cum personis, quæ apud Sutrium convenerant, in synodo residere cognovit, sedem, quam invaserat, conscientia remordente, reliquit, et in domum propriam remeavit. » Sentia lector de hac Senensi inscriptione quod placuerit. Ego hactenus solummodo octodecim synodos œcumenicas agnosco, et ex iis nullam Senis celebratam novi.

8. At ne hic extra olas saltemus ad præfatam Gregorii VII nobilitatem revertamur. Præter Binium, Ricciolium, Labbeum aliosque, qui hunc patre fabro natum arbitrantur, Baronius egregius Romanorum Pontificum vindex tom. XI ad annum Christi 1073 ita S. Gregorii VII vitam describere incipit. « De ipso dicturi, incipiamus ab ejus natalibus atque genere, quem alii Soanensem. Senensem alii fuisse tradunt. Constantior est sententia fuisse patria Soanensem. e Tusciæ civitate, natum humili loco, parente fabro, quod ignominie causa adversarios ipsi obje-

eperimus, cum hac ex parte magis laudandus A § II. *Clementia Sancti erga hostem, prodigiosa Crucifixi inclinatio, et ejus descriptio.*
 quod evidentiora in eo ex his elucescerent
 veri apostolatus; siquidem Apostolus dicat :
 vocationem vestram, fratres, quia non multi
 tes secundum carnem, non multi potentes,
 uli nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit
 at confundat sapientes, et infirma mundi ele-
 us, ut confundat fortia, et ignobilia mundi, et
 aptibilia elegit Deus, et ea quæ non sunt, ut
 e sunt destrueret, ut non gloriatur omnis ca-
 onspectu ejus. Hæc Apostolus : cum alioquin
 e nimis respuat humanus fastus natalis ti-
 illum, quo Deus Filium suum hominem
 a voluit insigniri, ut fabri filius diceretur.
 ut vero ista de fabri filio; quod cum puer lu-
 ad pedes patris ligna dolantis, ex rejectaneis
 ntis, cum nesciret litteras, casu elementa illa B
 rit, ex quibus simul conjunctis illud Davidi-
 xprimeretur oraculum : Dominabitur a mari
 ad mare; quo significaretur, manum pueri
 ite numine, ejus fore amplissimam in mundo
 itatem. »

cio hanc Baronii sententiam non esse tam
 a, quin varia illi opponi possint, præsertim
 eminem pro ea citet. Saltem circa hujus san-
 ntificis patriam plerisque adversatur Hugo
 iacensis in Chronico Viridunensi, quod edidi-
 us noster tom. I Novæ Bibliothecæ manuscript
 um, ubi fol. 206, antiquus ille scriptor de
 rio VII hæc disertis verbis affirmat : « Natus
 itur in urbe Roma, parentibus civibus Roma-
 , quod maximum est, religiosus, adscribendus C
 curiæ cœlestis. » Ex hac opinionum varietate
 et arborem illam genealogicam a R. D. Ti-
 Petraccio inventam, non omnino firmis radi-
 niti. Et sane novum non esset, indebitos no-
 is titulos Sanctis affingi, cum in Breviario
 no Antverpiæ anno MDCXXXVI, apud Planti-
 impresso de S. Catharina Senensi legeren-
 quentia : « Catharina virgo Senensis, ex Be-
 sia una cum Burghesia familia ex eodem sti-
 roveniente, piis orta parentibus, beati Domi-
 abitum, quem sorores de Pœnitentia gestant,
 ravit. » Jam autem, omissis prudenter harum
 arum titulis, ita legimus : « Catharina virgo
 sis piis orta parentibus beati Dominici habi-
 quem sorores de Pœnitentia gestant, impe- D
 . »

Nolim tamen ut quis ex his aliisque antea
 existimet, me velle nobili S. Joannis Gual-
 aliorumque genealogiæ repugnare; nam cum
 liquis monumentis nihil certi ad dirimendam
 controversiam invenerim, prædictum stemma
 admitto nec rejicio. Itaque, cum genus et
 i, et quæ non fecimus ipsi, vix nostra dici
 nt, plurisque facienda sint virtutis, quam san-
 s decora, transeamus ad heroicam clementiam,
 s. Joannes Gualbertus dedit sanctiori vitæ ex-
 m, et orbi Christiano imitationis exemplum.

11. Narrant acta post hunc commentarium danda,
 « quemdam propinquum » S. Joannis Gualberti ab
 altero fuisse occisum. Cum vero Sanctus postmodum
 in arcta via obvium haberet homicidam, quem ar-
 migeris stipatus facile interimere potuisset, clemen-
 ter ei ob Christi crucifixi amorem pepercit. Post
 hunc generosum virtutis actum S. Miniatis tem-
 plum oraturus ingreditur, in quo, dum Crucifixi ef-
 figiem sibi caput inclinare videt, sanctioris vitæ de-
 siderium concipit, atque etiam, inscio parente, in
 eodem S. Miniatis monasterio religiosum institutum
 amplectitur. Nunc quædam ad hanc historiam ob-
 servanda occurrunt. Breviarium Romanum et po-
 steriorum sæculorum scriptores asserunt unicum
 S. Joannis fratrem, nomine Ugonem, interfectum
 fuisse, ac Joannem Gualbertum sancto Parasceves
 die interfectori ejus ignovisse; quæ utraque asser-
 tio forsitan veteri traditione nititur : nam antiquis-
 simi Vitæ scriptores nec certum occursus diem
 nec ullum consanguinitatis gradum exprimunt. At
 Actis omnibus aperte contradicunt, qui S. Joannis
 Gualberti patrem ab hoc inimico interemptum vo-
 lunt, inter quos est Ludovicus Zacconius in com-
 pendio Vitarum omnium Sanctorum, quod ex variis
 hagiographis collectum ordine alphabetico Venetiis
 anno 1612 Italice edidit.

12. Fortasse huic errori occasionem præbuit
 S. Petrus Damianus, qui historiam in substantia
 similem, sed in circumstantiis discrepantem sic
 exponit lib. 4, epist. 17 : « Unde non otiosum credi-
 mus, si his verbis inseritur, quod celebri a nonnul-
 lis relatione vulgatur. Vir quidam, ut dicitur, po-
 tentiorem se hominem interfecit, a cujus etiam
 filio more sæculi, non legibus Evangelii, multas bel-
 lorum molestias protulit : Paterni scilicet ultor in-
 teritus, et strages anhelabat hominum, et frequen-
 tium reportabat manubias rapinarum. Inter has
 igitur homicida deprehensus angustias, imperiale
 decrevit adire fastigium, si quod forte tot calamita-
 tibus posset reperire solatium. Quo comperto, pa-
 terni sanguinis ultor insequitur, eumque, sive ut
 tribunalium lege constringat, sive ut repente gla-
 diis opprimat, impiger comitatur. In Teutonicis
 vero partibus tunc imperator agebat.

13. « Cum itaque procedens modeste, quasi secu-
 rus incederet, subsequens autem celerius propera-
 ret, tandem contigit ut sibimet invicem propinquan-
 tes, in mutuos uterque duceretur aspectus. Sed
 cum is, qui homicidii reus erat, vix quatuor vel
 quinque comitum fulciretur auxilio interfecti vero
 filius triginta ferme cingeretur obsequiis armato-
 rum, quaternionem suum cohortatur, ut fugiat. Ille
 se conspiciens de persequentium manibus avolare
 non posse, animæ patrociniū petiit, ad humilita-
 tis umbraculum confugium fecit. Projectis igitur
 armis, brachiis etiam in modum crucis extensis,
 solo prosternitur, et vel misereantem veniam, vel

ictus ferientium præstolatur. At ille jam victor ad reverentiam crucis manu reprimendo compescuit, ultro etiam, ne ab aliquo feriretur, inhibuit. Postremo pacem integram faciens, ad honorem sanctæ vivificæ Crucis non modo vitam, sed et paternæ necis donavit offensam.

14. « Hac igitur insigni peracta victoria, qua scilicet non tam alterius, quam sui, et, ut ita fatear, non tam hostis quam proprii cordis victor exstiterat, ad Regis curiam, quia non procul erat, accessit; sed mox ut ecclesiam oraturus ingreditur, res mira nimiumque stupenda. Salvatoris imago, quæ in Cruce videbatur expressa, tribus cum vicibus inclinato capite visa est salutare. O quam gloriosum et insigne præconium, ut ab auctore misericordiæ mereretur reverenter accipi, qui propter ejus reverentiam omiserat vindicari; et ab eo recipere salvationis honorem, pro quo saluti contrariam postposuit ultionem. Quod protinus imperator audiens, honorifica eum et affectuosa, prout decebat, affabilitate suscepit, et copiosa munerum liberalitate ditavit.

15. Fieri potest, ut simile miraculum alteri parcidium condonanti contigerit. Quod si Petrus Damianus totam suam narrationem de S. Joanne Gualberto intellectam velit, certe errat, ut BB. Andree et Attonis Acta legenti manifestum fiet. Neque hic unicus esset ejus error, cum ille auctor, quantumlibet sanctus, scripserit alia, teste Bellarmino, Libro de Scriptoribus ecclesiasticis ad annum Christi 1060 observatione prima, quæ « fabulis fortasse similia sunt quam historiæ. » Forsan Petrus Damianus, sicut narrationis initio innuere videtur, historiam hanc scripsit ex vulgari fama, quæ multum crescit et mutatur eundo, ut quotidiana nos docet experientia. Inde rem veram] aliis circumstantiis vestitam tradidit.

16. Non diffittetur ipsemet S. Petrus Damianus sese quædam in suis historiis ex aliorum qualicunque fide referre. Sic lib. 1, epist. 9, ait: « Ego quoque quod scripsi, procaciter non affirmo, sed utrum verum sit, necne legentium inquisitioni relinquendum esse decerno. » Eiusdem libri epist. 10, ita habet: « Hæc eadem gesta quæ scribimus, quia in transitum audire nos contigit, utrum inoffensam fidei lineam teneant, certum per omnia non habemus. » Lib. 2, epist. 14, ad Desiderium abbatem Casinensem, post narrata varia miracula, sic concludit: « Hæc omnia, venerabilis Pater, non sine magno timore describimus, ne vel per oblivionem propriam vel per infidæ relationis audaciam a veritatis linea quantumlibet declinemus. » Denique ad eundem Desiderium sic scribit lib. 2, epist. 15: « Hæc ego, venerabilis Pater, et alia quamplurima non sine magnæ formidinis angore conscribo, ne videlicet vel relatores mei meræ veritatis semitam non tenuerint, vel ipse quoque, relationum in quolibet immemor, oblivione deliquerim. » Cum in tot aliis narrationibus id sibi contigisse fateatur Petrus Damiani, idem in hac

A Crucifixi historia ipsi evenisse non injuria suspicor. Ut ut est, ego Crucifixi sese inclinantis miraculum S. Joanni Gualberto accidisse historica fide credo, atque istud in dubium revocare, summæ pervicaciæ, ne dicam dementiæ, esse existimo. Quid enim historice tandem certum erit, si omnibus historicis atque etiam vetutissimis, synchronis aut subæqualibus factum aliquod narrantibus, de eo dubitare liceat? Intolerabilis sane est hæc mentis pertinacia, quam quidam nostri temporis aristarchi, ac præsertim heterodoxi, prudentiam aut constantiam vocare non erubescunt.

B 17. Modernus quidam Legendarius Gallus, qui omnia sanctorum Acta etiam per leves conjecturas solet vellicare, hanc miram imaginis sese inclinantis historiam intactam reliquit; nempe, quam nulla ratione oppugnare poterat, silentio aut certe contorta explicatione obscurare nititur; nam ubi minuta quæque S. Joannis Gualberti gesta enumerat, præcipuum hoc miraculum hunc ferme in modum Gallico transilit: « Orabat coram Crucifixo, eumque contemplanis mente revolvebat incomprehensibilem Christi amorem, quem erga homines ostendebat mortem subeundo, ut eos æternæ morti eriperet. Hæc morientis Dei representatio ita cor ejus movit, ut decreverit imposterum illi soli vivere, qui pro se mori voluerat. » Artificiosa sane transgressio, qua tegere conatur prodigium, quod non potuit non legisse apud Surium, quem ad marginem citat, et ex quo, ni fallor, vitam S. Joannis Gualberti texuit. C Miror a viro Catholico adeo illustre miraculum dissimulari, quod ipse Rodolphus Hospinianus, infensissimus Catholicorum ac præsertim monachorum hostis in Opere de Monachis, alioquin erroribus et calumniis referto lib. v, cap. 4, suppressere non est ausus.

D 18. Non ignoro scriptores aliquos in vitium contrarium incurrisse, et in exornando hoc miraculo nimios fuisse, inter quos jure merito numerari potest memoratus ante Ludovicus Zacconius, qui in Compendio omnium Sanctorum supra citato sine ullo veterum testimonio colloquium inter Crucifixum et S. Joannem Gualbertum ex suo, ut opinor, cerebro finxit. Hæc tamen additamenta miraculi veritatem non negant, sed potius confirmant, quamvis per hyperbolem maxime reprehendendam. Nos utrumque scopulum declinantes, nec augere rem, nec diminuere volumus; sed ea credimus, quæ de hoc miraculo viri, tum antiquitate tum sanctitate commendandi, posteris reliquerunt. B. Andreas abbas Strumensis, et B. Atto abbas Vallumbrosanus ac postea episcopus Pistoriensis hanc miraculosam Crucifixi effigiem suo tempore in S. Miniatis monasterio sollicite conservatam fuisse testantur. Jam vero tam pretiosum monumentum non ita pridem Florentiam translatum esse didici ex Marbillonio in observationibus, quas vitæ S. Joannis Gualberti a se editæ immiscuit.

19. Quare cum hujus translationis narratio nobis

recurri ad Vallem Umbrosam, sperans fore A
 iosi illi pro solita sua humanitate eam mihi
 nicarent. Spei meæ quamprimum satisfacit
 lus Maria Rivola, ejusdem Congregationis
 brosanæ sacerdos, qui desideratam Crucifixi
 ionem descripsit, et ad nos transmisit. Cum
 illa translationis sollemnitas prolixior sit,
 ut hic commode interseri possit, eam ad ap-
 ro, post S. Joannis Gualberti miracula secu-
 rejeci. Interim hic sufficet exactam miracu-
 cifixi dedisse descriptionem quam laudatus
 lus Maria Rivola translationis a se descriptæ
 it prænotans sequentia :

In nomine. Amen. In libro manuscripto
 a congregationis Vallis Umbrosæ Ordinis
 dicti signato ad extra littera N, pag. 131 et
 132, refertur concessio sanctissimi Crucifixi
 ut inclinavit sancto Patri Joanni Gualberto,
 Congregationis institutori, facta eidem Con-
 gregationi a regia magni Etruriæ Ducis Celsitudine
 le exponitur sollemnis ejusdem sanctissimi
 i translatio ab ecclesia arcis S. Miniatis
 lorentiam ad ecclesiam sanctissimæ Trini-
 usdem urbis, ejusdemque congregationis
 Umbrosæ. Quia vero non desideratur nisi re-
 translationis, ideo hæc tantum referetur,
 prolixiori concessionis narratione, ex qua
 videri non potest conditio et qualitas præfata
 imæ imaginis, quæ ex præfato libro pag. 136
 137 verbis exprimitur. » Hactenus D. An-
 aria Rivola, quibus sequentem Crucifixi de-
 nem ex citato Actorum Vallumbrosanorum
 tractam ita subdit :

Lignum in primis, quod præ antiquitate ca-
 ac pene corruptum timebatur solidum, sta-
 ue in nulla parte vitiatum repertum est.
 illa supra quam in tela extensa imago Cru-
 t picta, profunda est, seu crassa est dimidio
 partis cubiti; ejus longitudo seu altitudo per
 n est trium cubitorum cum duabus tertiis
 3, longitudo per transversum est trium cubi-
 nilium cum duabus octavis partibus, lati-
 pulæ est duarum tertiarum cubiti partium,
 rachiis crucis usque ad genua latitudo est
 ubiti cum quarta parte. In summa cruce est
 inscriptionis; in ima vero parte crux habet
 ontem ut solent et sculpi et pingi cruces.
 ujusmodi tabulam extenditur tela, supra
 lepicta est im morem Græcorum Christi Jesu
 i imago ad naturalem altitudinem hominis,
 nibus valde extenuatis et capillis cincinnatis,
 e ad collum protensis. Diadema est inaura-
 eoque scripti conspiciuntur hi characteres
 abet femoralia oblonga, quæ ab illis ad ge-
 otendantur et plicatis tenuissimis depicta
 A dextris et sinistris crucis in parte illa ta-
 liquando latiore subtus brachia depicta est
 is Matris et sancti Joannis imago sed in li-
 dmodum parva. Tela vero tota, potissimum

A autem a pectore Crucifixi ad reliquam usque infi-
 nam partem est adeo lacera, ut vix conspiciatur
 pictura. » Hæc fideliter et authentice ex præfato li-
 bro descripta sunt. Deceveram prosequi filum hi-
 storix Gualbertinæ, eamque ordine quodam notis
 illustrare, sed necessario interserenda hic est
 scriptorum notitia, ut facilius intelligantur quæ in
 sequentibus paragraphis agitanda et elucidanda sunt
 § III. *Quinam auctores S. Joannis Gualberti vitam
 scripserint et quorumnam scripta a nobis sint
 edenda.*

Innumeri pene scriptores de rebus a S. Joanne
 Gualberto præclare gestis meminerunt. Didacus
 Franchius ante ejusdem Sancti vitam a se Italice
 editam alphabeticum posuit catalogum manuscripto-
 rum, quibus in contexenda sua historia usus est.
 Habeo præterea catalogum manuscriptum, in quo
 præter viginti duos auctores, qui ex professo, ut
 aiunt, vitam S. Joannis litteris mandarunt, enume-
 rantur sedecim alii, qui ex occasione eadem vitam
 obiter attigerunt. Præcipuos mihi notos hic temp-
 ris ordine recensbo. B. Theuzo, S. Joannis Gual-
 berti discipulus, dicitur a quibusdam primus sancti
 Patris sui vitam scripsisse. Sed an genuinum sit
 B. Theuzonis scriptum dubitat D. Aurelius Casari in
 epistola anno 1692, ad Papebrochium data, ita sin-
 cere significans : « Inveni in aliquibus archivis no-
 stris... vitam S. Joannis Gualberti Etrusco sermone,
 cujus auctorem facit D. Didacus de Franchi B. Theu-
 zonem, quod equidem haud facile concedo. » Non
 dubito quin vir ille candidus cruditus solidas ha-
 buerit rationes ad id non facile concedendum. Cum
 tamen nobis hanc vitam in fonte videre non licuerit
 de re ignota iudicium non feremus.

23. Alter ejusdem S. Patris discipulus est B. An-
 dreas patria Parmensis, cognominatus de Strumis,
 ab ea, quam postea gubernavit, abbatia Strumensi,
 cujus vitam illustrarunt Majores nostri ad diem x
 Martii. Is circa finem sæculi xi præter vitam S.
 Arialdi martyris, scripsit Acta S. Joannis Gualberti.
 quæ dudum latentia in lucem produxit mox laudatus
 Aurelius Casari et ad nos transmisit cum humanis-
 simis litteris, quæ inventionis occasionem et chara-
 cteristicas inventi thesauri notas explicant. Proximus
 huic nempe medio circiter sæculo xii, gesta S. Joan-
 nis Gualberti conscripsit B. Atto ex abbate Vallum-
 brozano Pistoriensis episcopus, cujus vitam eluci-
 davit Papebrochius ad diem xxii Maii. Sæculo xiv
 ejusdem Sancti Acta a Benigno Cæsinate conscripta
 fuisse testatur Aurelius Casari in prædicta epistola,
 et enumerans varia bibliothecæ Laurentianæ manu-
 scripta inter alia dicit se invenisse « vitam S. Joan-
 nis Gualberti Etrusco sermone antecedenti simili-
 manam (egerat de vita quæ B. Theuzoni tribuitur)
 manu Beati P. N. Benigni Cæsensis, eremitæ cella-
 rum quo in loco eam scripsit die iii Januarii anno
 MCCCLXXIV exaratam, in qua abbatum generalium
 Vallis Umbrosæ Catalogum ponit usque ad annum
 MCCCLXXIII. »

24. Andreas de S. Ambrosio monachus Benedictinus, vulgo dictus Andreas Januensis, anno 1419, ut ipsemet in proœmio indicat, ex antiquis Actis collegit vitam S. Joannis Gualberti, eamque, quod priores Vitæ scriptores prætermiserant, quibusdam Chronologicis notis, ac prolixioribus phrasibus auxit. Hunc Andream Januensem perperam cum B. Andrea Strumensi abbate confudit Mabillonius in observationibus præviis ad vitam S. Joannis Gualberti sæculo vi Benedictino, part. 2, pag. 266, ita notans: « Illic, » nempe in Valle Umbrosa, « sedem suam fixit Joannes Gualbertus cujus res gesta primus litteris mandavit Andreas Januensis, cujus scriptionem nancisci nobis haud licuit. » Crassus enim vero errat cum unus sæculo xi, alter xv scripserit. Si operæ pretium foret, errorem hunc clare demonstrare possemus ex ipso Andream Januensis egrapho, quod D. Franciscus Redi Majoribus nostris ex Ms. Ripolensi describendum humanissime curavit quodque in Musæo nostro etiamnum sedulo servamus, quamvis hic non edendum, ne tam multa S. Joannis Gualberti Acta lectorem tædio afficiant, et maximam hujus tomi partem occupent.

25. S. Antoninus archiepiscopus Florentinus, parte 2 Historiarum, tit. 15, cap. 17, vitam S. Joannis Gualbertini eodem sæculo compendiosius exaravit. Hieronymus, Radiolensis, qui, teste Franchio, floruit anno 1480, vitam ab Andream Janensi Latine scriptam in linguam Italicam transtulit. Circa idem tempus, aut paulo etiam ante, Xantes Perusinus abbas Merrathensis in componendis ejusdem Sancti Actis cultiore scribendi genere usus est, deditque operam ut sancti Patris sui vitam rhetorico stylo exornaret. Habemus hic doctissimi hujus scriptoris egraphum, quod acceptum referimus industriæ et labori D. Aurelii Casari, qui illud propria manu fideliter descripsit. Thaddæus Adimari, Xantis Perusini successor, S. Joannis Gualberti vitam vulgari lingua imprimendam curavit Venetiis anno 1540 apud Lucantonium Di Giunta Florentinum.

26. Laurentius Surius ad diem xii Julii mutato stylo eandem vitam edidit. Verum quis illius fuerit auctor, nonnulla est inter eruditos controversia. Antonius Possevinus noster in Apparatu sacro tom. I, ad litteram F, pag. 662, nihil hæsitans sic pronuntiat: « Jacobus Fornerius sive Furnerius Tolosanus Ord. Cisterciensis, qui Benedictus X (vulgo vocatur XII) hujus nominis summus Pontifex fuit, scripsit vitam S. Joan. Gualberti, quæ extat apud Surium tom. IV ad diem mensis Julii xii. » Hanc Possevini assertionem dubiam reddit Gerardus Vossius lib. 2 de Historicis Latinis, cap. 57, ita disserens: « Vitam Gualberti apud Surium habemus tom. IV a. d. xii Jul. Sed nomen auctoris in Ms. desiderabatur. Quare utrum Fornerii an Blasii sit, haud facile dixerim. Sed magis eo inclinatur animus, ut monachi Vallis-Umbrosæ minus siverint perire vitam fundatoris sui Ordinis a monacho scriptam ejusce loci, quam ab abbate Montis Frigidi. » Vitæ a se

A editæ nomen auctoris defuisse fatetur Surius Actis Gualbertinis hunc titulum caute præfigens: « Vita S. Joannis Gualberti auctore (ni fallor) Blasio Milanesio Generali Ordinis Vallis-Umbrosæ: Is enim scripsit hujus beati Viri vitam; sed codex Ms. ejus nomen non habebat. » Nostra parum interest cujuscunque sit hæc vita, cum certe antiquiora Acta simus edituri.

27. Eudoxius Locatellus anno 1582 sancti Patris sui gesta et miracula primo operis sui libro Italice edito ad posteros transmisit. Post plurimos alios, qui tum soluta tum ligata oratione S. Joannis Gualberti Acta exornarunt, omnium copiosissime Didacus Franchius duodecim libris, Florentiæ anno 1640 Italica lingua impressis, eandem historiam complexus est, ac plurimis notis illustravit. Denique Vincentius Simius in Catalogo Sanctorum et virorum illustrium Congregationis Vallis-Umbrosæ, anno 1693 Romæ typis vulgato, ad litteram I, pag. 457, brevem vitæ Gualbertinæ compendium tradidit. In eo juxta communem Vallumbrosanorum scriptorum sententiam tenet, sanctum Patrem suum natum esse anno Christi 985 ac pervenisse ad ætatem 88 annorum, adeoque consequenter dixisse debuisset cum receptissima opinione, cum mortuum esse anno 1073. Miror itaque annum 1075 ab eo poni; nisi forte sit error typographicus quem libenter ignoscimus: nam hanc errandi veniam pelimusque damnusque vicissim.

22. Ex enumeratis scriptoribus quos fere omnes sive manuscriptos sive impressos in Musæo nostro servamus, tantum priores duos, utpote ab antiquitate maxime commendandos, hic edere visum est: ac primo quidem loco Acta B. Andream abbatis Strumensis, quæ nobis eo sunt cariora, quo diutius fuerunt in latebris perquisita ac tandem diligentia D. Aurelii Casari detecta, ut patet ex ejus epistola anno 1671 ad Papebrochium data, cujus partem hic præmitto ut de beati scriptoris auctoritate et egraphi sinceritate constet. Sic igitur post religiosam et amicam salutationem scribit. « Perdideramus nos Vallumbrosani sanctorum beatorumque nostrorum digna veneratione colendas memorias; præcipue autem sanctissimi Patris nostri institutoris Joannis Gualberti vitam, quam luculento sermone descripsit beatus P. N. Andreas abbas Strumensis sancti Patris discipulus ex qua magna ex parte suam composuit S. P. N. Attho Pistoriensis episcopus, Sed gratia illam ego inter libros et Mss. Rev. Abbatis Petracci, jam in cælo uti pie speramus receptam inveni, cujus quidem venerandi codicis antiquitatem vel ipsum erubescens vel potius pallescens attramentum demonstrat.

27. « Liber est pecudineus chirographicus in 4 minori, ad extra litteris deauratis sic inscribitur: « Sci Jo. Gualb, vita a B. And. Abb. Strumensi » consc. » Intus autem sic incipit. « Sancti Joannis Gualberti Vallis-Umbrosæ primi abbatis ac ejus Ord. Instit. vita a B. And. sci fid. de Strumis abbate composita; cum supplemento ex aliis auctoribus

locis, ubi aliqua præsentis perantiqui libelli siderabantur, posita.» Scriptio supplementi in moderna videtur; illa vero codicis anti-
 , et ante annum MCLIV, vel certe paulo post
 t multis probare possem, exscripta. Utinam
 oculi vestri codicem hunc, vere aureum,
 possent? una mecum antiquitatem proba-
 ram talem præ manibus habuissem, quando
 P. Conradus Janningus (ni fallor) huc ad
 Imbrosam accessit, cui in nostro hospicio
 e gloriabundus etiam nunc exulto, verum
 testimonium oculatus testis perhiberet!
 is et nobis cæli benignitas favit. En præcla-
 vos in Actis Sanctorum die x Martii et xxv
 oratis) opus beati Andræ, quos vos iisdem
 uspiam reperiri doletis, inventum. Hoc ergo
 mum fideliter exscribam, vobisque per illum
 et eruditissimum virum et communem
 Dominum Antonium Magliabechium mit-

missis stetit vir humanissimus et sequenti
 am propria manu descriptam ad Papebro-
 chium, quem in epistola scriptioni suæ invo-
 lloquitur. « Virum occupatissimum in super-
 meo non inesset animo, ni forte quid San-
 onoris et gloriæ præmeditaretur et Paterni-
 t. gratum foret. En vobis nova occupatio,
 ce litteris me vobis præsentem exhibeo, in
 inventum thesaurum tenentem, et offeren-
 am S. P. N. Joannis Gualberti, auctore
 ea abbate Strumensi, quam fideliter de-
 at testimonio ibidem apposito evincere fas
 is beati scriptoris auctoritas præ aliis æsti-
 ist, utpote qui beatissimum Patriarcham et
 pulum Teuzonem et aliquos qui in vita me-
 r, noverit. Ipso scribente, adhuc vivebat B.
 iti testatur his verbis. « Venerat inter cete-
 uzo, qui adhuc superest, venerandus pater
 ex. » Vivebat et ille Joannes antiquissimus
 e quo sic. « Quod ille adhuc superstes sic
 fuisse, et illa, quæ superius diximus, viva
 estatur; et non solum illa, sed etiam quæ
 is subjungemus. » Occurrunt et de aliis
 similia, ut § Eo tempore, etc., prope finem;
 d scribimus a venerabili fratre didicimus
 et § Vere non solum, » etc.

imum Vitæ a se exscriptæ hoc annectit te-
 um: « Ego Domnus Joannes Aurelius Casari
 onachus Ordinis et Congregationis Vallis-
 æ in veritate profiteor, me suprascriptam
 . P. N. Joannis Gualberti auctore beato An-
 onate, fideliter exscripsisse ac desumpsisse a
 quodam manuscripto pecudineo antiquis-
 iod nunc mea quidem industria in Archivio
 mbrosæ servatur. Liber est in octavo (vel ut
 erat quarto minori) litteris bene formatis,
 ruginæ colore præ antiquitate verten-
 labet folia 48. Primum et secundum conti-
 nent supplementum, sic et septimum et nonum, quod

A in præsentis exscriptione his signis « obsignavi. Folia
 « quædam desiderantur; ideo ne mireris sic finiat.
 « Quod postea retractans. » Ecgraphum Aurelii Ca-
 sari more nostro in numeros distributum hic typis
 mandabimus, et supplementum, quod ipse signis,
 distinxit, nos uncis [] includemus. »

32. Hisce B. Andræ Actis subjungimus Vitam
 S. Joannis Gualberti a B. Attone episcopo Pisto-
 riensi conscriptam; quæ quamvis ut plurimum cum
 præcedenti conveniat, tamen quia amplior est et in
 quibusdam paulum differt (hanc discrepantiam in
 Annotatis observabimus) etiam lectoris oculis subji-
 ciendam esse censuimus, prout eam edidit Mabillo-
 nius sæc. vi Benedictino, parte 2, pag. 268, relicta
 editione Romani Thesauri Velii, quæ mendosa est,
 ut jure merito conqueritur Aurelius Casari hac ex-
 clamazione: « Quam manca et mutila est vita S.
 Joannis Gualberti auctore S. Atthone, typis excusa
 Romæ anno MDCXII! » Ut etiam hujus beati scri-
 ptoris auctoritas innotescat, placuit laudes ei a
 contemporaneis datas excerpere ex litteris, quæ le-
 guntur apud Ughellum tomo III Italiæ sacræ, col. 363.
 ubi Raynerius canonicus inter alia sic ipsi scribit:
 « Tuæ virtus innocentiae a me laudanda foret, sed
 timui laudes diminuisse tuas. Romana namque et
 Apostolica Sedes, dum studium tenerem Quintonio
 in Anglia, tantam tuæ prorupit laudem excellentiæ
 in curia præsulis Quintoniensium per Dominum Mat-
 thæum Diaconum et Cardinalem sancti Georgii: In-
 terrogatus a me de nostræ et Romanæ statu eccle-
 siæ, dicens, quod Romana et Apostolica sedes beata
 foret, si tui duceretur moderamine gubernaculi,
 quod me ultra quam dici possit lætificavit. » Hono-
 rificum enimvero elogium. Si quis plura volet, lega-
 ejus Vitam in Actis nostris xxii Maii.

33. Papebrochius quidem in illius Vita ad dicta m
 diem illustrata suspicatus fuerat, B. Attonem patria
 Pecensem esse, eo quod in instrumento quodam ita
 notatum invenisset. « Ego Fr. Atto Pecenmonachus
 et dictus Pistoriensis episcopus, huic Brevi firmando
 subscripsi et illud fieri rogavi cum omni bona vo-
 luntate. » Eruditus D. Joannes Aurelius Casari, lecta
 hac Papebrochii conjectura, anno 1691 ad eum scri-
 psit in hunc modum: « Ex hac peroratione S. Atto-
 nis » (loquitur de epilogo vitæ Gualbertinæ a se pri-
 mum invento, quem postea dabimus), « et ipsius
 Memoriali jam vobis per P. D. Placidum Poltri
 transmissio, in quibus utrisque, vir sanctus ubi hoc
 titulo gloriatur PECCATOR MONACHUS, liquido apparet,
 verba illius instrumenti per vos ad diem xxiv Maii
 recitata, scilicet. Ego Frater Atto Pecen. monachus,
 non sic legenda, ut sonent Pecensis, vel ut aliis placet,
 Pacensis, sed PECCATOR, ut supra in perora-
 tione et Memoriali. Sic sentio ego D. Jo. A. qui su-
 pra, salva tamen semper in omnibus auctoritate
 vestra. » Cum ea legisset Papebrochius, statim vir
 candidissimus, et ad errores suos corrigendos sem-
 per promptissimus, scripta scheda et ad vitam
 B. Attonis affixa, opinionem D. Joannis Aurelii

Casari tanquam probabiliorem amplexus est, et in dicta scheda præter alia sic candide notat : « Hunc sane non exiguum fructum existimo propositi dubii, etiamsi per hoc contingat, nostram quoque de Sancti patria conjecturam ruere : nec enim tales diutius valere volumus, quam quod aliunde refellantur, vel melius quidpiam substituatur. » Hoc candidum Magistri nostri exemplum imitari volumus, sicubi a vero aberremus. Hæc ex occasione dicta sunt ; jam ad propositum nostrum redeamus.

34. Post utramque hanc Vitam prælo commitemus S. Joannis Gualberti miracula, ab Hieronymo Radiolensi collecta, et Henschenii Papebrochii quoque manu descripta, de quibus in sæpe jam memorata epistola sic habet Aurelius Casari : « Inveni duos codices Mss. pecudineos vere autographos D. Hieronymi Radiolensis, nempe miracula S. Joannis Gualberti et sermones ejusdem Hieronymi, in quibus breviter vita S. Joannis Gualberti inseritur, in cujus fine sic habetur : Iste liber est mei Domini Hieronymi Prioris. » Ut autem lector hujus collectoris fidem pietatemque noverit, breviter addo partem elogii, quod Vincentius Simius in Catalogo virorum illustrium Congregationis Vallis-Umbrosæ ad litteram H pag. 134, sic concinnavit : « Hieronymus Radiolensis Prior abbatialis sancti Donati in Vincla, inter scriptores Vallumbrosanos valde celebris, scripsit in primis vitam beatæ Mariæ Virginis, erga quam tenerrimæ devotionis affectu erat inflammatus ; deinde miracula sancti Joannis Gualberti et opus hoc dedicavit magnifico Laurentio Medices, cui extitit ipse singulariter acceptus ; præterea tractatus edidit super gestis aliquorum beatorum, super tribus votis solemnibus, super gradibus humilitatis et super virtute patientiæ ; epistolæ autem ab eo datæ, et aliæ sacræ elucubrationes fuerunt fere innumerabiles. Ne momento quidem temporis visus est umquam otiari ; quin imo semper actu fuit occupatus in aliquo laudabili exercitio vel legendo vel scribendo vel orando. Præter horas canonicas bis in die recitabat Officium Virginis Deiparæ, semel in die officium defunctorum, Psalmos Graduales et Pœnitentiales cum Litanis et precibus. Ultra consuetas religionis Quadragesimas et jejunia, etiam aliis superadditis abstinentiis carnem macerebat, sicut et ciliciis et frequentibus flagellationibus. » Dein Simius piam ejus mortem enarrat. Hæc dicta sunt ad clariorem quæstionum secutarum intelligentiam ; nunc historiæ nostræ illustrandæ solum resumamus.

§ IV. De monasterio S. Miniatis, quod S. Joannes Gualbertus ingressus est, quare illud deseruerit.

S. Joannes Gualbertus, prædicto Crucifixæ imaginis prodigio motus, sæculo nuntium remittere statuit. Itaque, præmissis pia fraude famulis ad S. Miniatis monasterium revertitur, et, in scio patre, in monachorum numerum cooptatur, ut fusius narrant utraque Acta. Sed hac occasione occurrit quæstio de restauratione ecclesiæ S. Miniatis, quæ, cum non sit ab hoc nostro instituto omnino aliena,

breviter tractanda est. Didacus Franchius in vita Italice edita lib. 2, contendit a S. Henrico imperatore ad preces Hildebrandi episcopi Florentini templum hoc restauratum esse. Contra Ughellus tom. III Italiae sacræ, col. 62, adductis authenticis instrumentis, ita sentit : « Hildebrandus autem inter cetera pietatis officia, quibus inclaruit, collabentem S. Miniatis martyris basilicam restauravit, ac magnifice exornavit. Ceterum ut ejus piæ munificentiae perennaret memoria, illorumque jugularetur error qui ejus basilicæ magnificam restaurationem in Henricum Imperatorem ac Cunigundam ejus uxorem, insignis pietatis feminam, retulerunt, hanc antiquam scripturam hic subjiciendam curavimus, in qua apertissime ejus ædificationis tota gloria in Hildebrandum redundat, qui ibi etiam a se monachorum collegium institutum a Florentinorum præsulum arbitrio dependere decrevit. » Tum subit donaticnis instrumentum, quod hic brevitatis causa omitto. Ughelli opinionem sequitur Mabillonius in Annalibus Benedictinis tom. IV. ad annum Christi 1013 ; quam etiam ego ut verosimiliorem amplector.

36. Non possum quin hic obiter corrigam errorem Mabillonii conjecturam, quam in iisdem Annalibus ad annum Christi 1028, donationem quamdam Lamberti episcopi Florentini monasterio S. Miniatis factam commemorans, sic proponit. « His litteris subscribunt, ut mox dicebam, Leo abbas de monasterio S. Miniatis, et post eum Theuzo presbyter et monachus, Oltriso presbyter et monachus, et Johannes presbyter et monachus. Forte is sit Johannes Gualbertus, qui hoc ipso tempore ad S. Miniatis monasterium se recepit. » Miror virum in antiquitatibus monasticis versatissimum hic ita hallucinatum esse, ut Johannem Gualbertum crediderit fuisse presbyterum, postquam in vita ipsius per B. Attonem scripta legit hæc verba : « Eorum quoque magister omnes ecclesiasticos ordines plurimum honorabat, quos Catholicos esse sciebat, ita ut fores ecclesiæ non præsumeret aperire, nisi prius ordinatus aliquis aperiret. » Clarius id etiam in Sancti vita num. 29 exprimit B. Andreas his verbis : « Eorum Magister et Pater tantam circa omnes ecclesiasticos gradus reverentiam semper habuit, ut nullatenus aliquando potuerit cogi, nec etiam Ostiarius fieri : sed cum ecclesiam ingredi vellet, et fores essent clausæ, eas ingredi nullo modo præsumebat, donec Ostiarius, qui illas aperiret, vocaretur. »

37. Nunc altera instituenda est quæstio, eaque difficilior, scilicet quam ob causam S. Joannes Gualbertus præfatum S. Miniatis monasterium deseruerit. Acta omnia quæ mihi videre licuit asserunt quod Simoniaco abbati, per Florentinum episcopum promotum, noluerit subesse. Quomodo hanc Simoniacam abbatis sui promotionem S. Joannes Gualbertus cognoverit, longa narratione, nescio unde eruta, explicant recentiores Vitæ scriptores atque inter illos primos, ut opinor, Andreas Januensis, qui in Vita, quam hic manuscriptam habemus, sic narrat

cap. 8 : « In eodem autem monasterio erat quidam monachus, nomine Ubertus, valde subdolos et transitorii honoris maxime cupidus, qui de rebus monasterii, proh dolor! furtive quanta poterat, rapere atque cujusdam alterius Johannis custodiae, quem unanimum habebat, committere disponebat; nempe ut male conquisita prave dando, non ut custos et pastor ad regimen, sed sicut prædo et raptor ad dominium abbatiae quandoque perlingere posset, quod efficere spiritu elationis magnopere studuit postquam beatus Johannes abbatiae dominium usus consilio prædictorum duorum humilitatis spiritu deseruit. »

38. « Quapropter idem Ubertus Florentiam perrexit, et Vicedominis, ut se juvarent apud episcopum, centum solidos aureos, episcopo autem, Attoni nomine, multam pecuniam pro dicta abbacia sancti Miniatis dare promisit; et quam, diabolo suggerente, diu concupierat, eodem persuadente, jam invadere satagebat. Igitur pecuniae pactione perpetrata, et abbatiae potestate ita Simoniace suscepta, idem Ubertus, id est abundans ad omne malum, et non ad bonum, quemdam hominem ad monasterium præfatum ejusdem sancti Miniatis misit, atque de Johanne consanguineo Vicedominorum interrogare monuit, et qualiter abbatiam prædictam acquisisset, quidve pro ea daturus esset nuntiaret; ideoque pecuniam, quam illi crediderat, illuc sibi mandaret. »

39. « Ad monasterium igitur sancti Miniatis prædictum Uberti legatus seu nuntius veniens, et Johannem Vicedominorum consanguineum, perquirens, Deo concedente, Johannes Gualberti hoc modo propter eundem Gualbertum patrem suum est illi nuntio deductus qui Gualbertus nihilominus Vicedominorum Florentiae erat et consanguineus. Cui Joanni Gualberto, cum nuntius ex parte Uberti pecuniam sibi commodatam quæreret, et qualiter ad abbatiae dominium ipse pervenisset exponeret, confidens quod ille esset de quo Ubertus dixisset, mox Joannes beatus, simplex et rectus ac timens Deum, et velut alius Job recedens a malo, crimine confratris et monachi Uberti erubuit satisque doluit, et nimis admirans dixit, exemplo Salvatoris fingens se longius ire: Hoc, frater, quod quæris Uberto deferendum, et episcopo ac Vicedominis dandum, tibi convenienter præbere non valco, si non id ipsum coram ceteris monachis et fratribus dixeris, ut mihi testes possint fieri, quod, quod quæris, Uberto mandaverim. »

40. « Hoc igitur remedio contra morbum execrabilem dicti Uberti beatus Johannes est usus, more cauti medici, volens contraria contrariis curare, ut ipse Ubertus videns publicum, quod credebat esse secretum, et sic nimio rubore confusus declinaret a dicto malo et faceret bonum, scilicet de eodem morbo pœnitentiam agendo, et etiam ut monachi, qui sunt tamquam oves, viderent quomodo caute viverent sub eodem, quia hic non erat pastor sed mercenarius, cujus non sunt oves propriae,

A quique videns lupum venientem, dimittit oves et fugit, quia mercenarius est, et non pertinet ad eum de ovibus, secundum evangelicam veritatem. Atque etiam sciebat, prout audiverat, scriptum esse in sacris sanctionibus, ut sicut Simoniaca pestis sui magnitudine alios morbos vincit secundum intellectum juris, ita sine dilatione, mox ut ejus signa per aliquam personam claruerint, de ecclesia Dei debeant eliminari atque propelli.

41. « Ergo cum fratres et monachi hoc cognoscerent Deo volente, atque Uberti legato cuncta referente, omnesque fere dolerent pariter et erubescerent, sanctus Johannes, zelo Dei succensus et fidei calore inflammatus armisque spiritualibus præcinctus dixit: Quid ergo dicemus, fratres, aut quid faciemus? Qualiter hic ultra stabimus, aut quo ibimus? Ecce venditi sumus. Monasterium emitur. Honor ecclesiasticus, qui, Christo institente, gratis est dandus ac gratis accipiendus, pecunia emitur, pecunia pariter acquiritur. Igitur, his dictis, quosdam ex monasticis et fratribus, hujusmodi Simoniacum execrantes per diversa monasteria statim collocans, cum uno eorum, quem sanctiorem credebat, et ideo cum plus ceteris diligebat, protinus ordinat, quomodo melioris vitae legibus se posset submittere, ac Simoniaci dominium abbatis evadere, cum ejus tyrannidi non valeret resistere. » Hæc ille; quæ quidem quoad substantiam vera esse arbitror, quia eandem discessus causam antiquissimi vitae scriptores etiam memoriae prodiderunt. At suspicor, quasdam circumstantias ab Andrea Januensi ingeniose esse excogitatas.

42. Mabillonius negat S. Joanni Gualberto hanc fuisse discedendi causam, et consequenter totam Andreae Januensis historiam falsitatis arguit in Annalibus Benedictinis tom. IV, ad annum Christi 1032, ita disputans. « Florentiae in Italia Lambertus piissimus antistes, rerum humanarum pertæsus, pastoralis cura hoc anno abdicata, vitam monasticam amplexus est, quo in vitae genere incomparabile probitatis exemplum præsentibus posterisque usque ad obitum præbuit. Hæc exemplo Petrus Damiani in sua ad Nicolaum Papam epistola abdicationem et ipse suam comprobavit. Non ergo verisimile est, Lambertum episcopum eum fuisse, qui ob Simoniæ vitium Joanni Gualberto secedendi e monasterio sancti Miniatis occasionem præbuerit. Neque id tribui potest Athoni episcopo, Lamberti successori, qui præsul æterna memoria dignus fuisse dicitur; idque probant egregia ejus facta, quæ Ughellus refert, scilicet benefacta ejus tum in ecclesiam Florentinam, tum in Miniatense monasterium. »

43. Deinde, allato fragmento cujusdam instrumenti, quo laudatur Miniatense monasterium, sic pergit: « Quæ omnia probant, longe aliam fuisse Joanni Gualberto recedendi ab illo manasterio occasionem, scilicet majoris perfectionis ac solitudinis studium, ut superius diximus. Extat ad Obertum ejus loci abbatem Benedicti IX epistola, qua omnes ejus

possessiones ab Hildebrando, Lamberto et Athone A episcopis concessas confirmat. Lamberto successit Gerardus, natione Burgundio, qui ob præclaras animi dotes ad Florentinum episcopatum promotus est, creatus demum pontifex sub nomine Nicolai II; quo episcopo, celeberrimum monasterium, sancti Salvii nomine insignitum, duobus ab urbe Florentia millibus, a Johanne Gualberto Vallumbrosani Ordinis institutore conditum est. Nullus in his locus est Simoniaco illi episcopo, qui Johanni secedendi occasionem præbuerit, qualis ab Athone in ejus Vita confingitur. »

44. Hæc non incongrua sunt ut probent nullum ex his nominatis episcopis Simoniaca labe contaminatum fuisse. At durum mihi videtur propterea B. Attoni fictionem objicere, et, quod durius est, B. Andreae scriptori cœvo fidem nolle adhibere. Malim ego credere hunc Simoniacum episcopum (quisquis is demum fuerit, nam beati Vitæ scriptores nomen ejus non exprimunt,) in catalogo Florentinorum præsulum esse omissum, aut alios non recte collocatos, aut denique aliquem ex prædictis episcopis, antea Simoniacæ reum, resipuisse, ac postea peccati maculam munificis donationibus eluisse. Hæc ultima conjectura non omnino improbabilis est: Sic enim legimus, Petrum Simoniacum, Florentinum episcopum, de quo postea pluribus pœnitentia ductum, religiosam vitam duxisse. Sic Gregorius VII Rodulpho Simoniaco Sueviæ Duci scribit lib. 2, epist. 45. « Ad correctionem tuam tibi intimamus, ut quantumcumque pretii te pro disponendis in ecclesia clericis accepisse recordaris, aut in utilitates ejusdem ecclesie, si attinere ei videtur, aut in usus pauperum expendas ut, nulla in te reprehensibilitatis macula remanente, inter electos regni cœlestis cives adscribi merearis »

45. Minus urget, quod ad confirmandam suam opinionem ex Ughelleo adducit Mabillonius in iisdem Annalibus tom. IV, ad annum Christi 1038. « Ex iisdem litteris, » scilicet Ittæ abbatissæ sancti Hilari, « innotescit causa, ob quam Johannes cum sociis e suo monasterio recessit; nempe solitudinis amor et studium vitandæ populi frequentiae, qui ad sancti Miniatis monasterium confluebat. Sic enim Itta in prædictis litteris loquitur, ubi quædam præmisit de viris sanctis, qui ad pie sancteque vivendum omnia relinquunt: « de quorum collegio » inquit « quosdam viros de sancti Miniatis monasterio, quos vobis bene notos esse credimus, in eremo, quæ Vallis Umbrosa vocatur, sicut vos scitis, suscepimus in loco qui dicitur Aqua Bella, in proprietatem scilicet nostri monasterii, quod est in honore sancti Hilari sito Alfiano; qui meliorandæ vitæ gratia, cœnobium, quod multa populositate frequentabatur, relinquentes, in loco solitario vitam sanctam actitare maluerunt. » Ex quibus confirmatur id, quod superius diximus, Johannis causam secessus non fuisse, ut Simoniacos vitaret. »

46. Verum, ut dixi, non multum hæc urgent; nam

Itta abbatissa unam causam memorans, alteram non excludit. Imo fieri potuit, ut maluerit S. Joannes in loco solitario vitam agere, quam sub Simoniaco abbate, ab hominibus sæcularibus multum frequentato vivere. Certe monasterium S. Miniatis decem annis ante ab omni sæculari strepitu fuisse remotum probat ex verbis Lamberti episcopi Florentini ipse Mabillonius tomo citato ad annum Christi 1028: « Annus decimus quintus erat, inquit, ex quo Hildebrandus Florentinus antistes sancti Miniatis monasterium instauraverat, cum Lambertus ejus successor, non modo sui decessoris munificentiam probavit, sed etiam novis donationibus auxit, hac maxime adductus ratione, quod hic locus tanto esset salvandis animabus habilior, quanto et a sæculari tumultu remotior, et sanctorum ibi quiescentium religione sacratio. » Adde quod hæc solitudinis observantia etiamnum perseveravit anno 1032, teste Attone episcopo Florentino, cujus hæc verba affert Mabillonius tom. IV ad annum 1032. « Fiunt ibi nempe laudes assidue et obsecrationes juges et orationes continuæ pro salute viventium, seu etiam morientium fidelium, quæ in conspectu divinæ clementiæ tanto acceptabilius assumuntur, quanto et voluntate et opere, fratres ibi famulantes a sæcularibus curis constat fore [id est esse cum una causa alteram non excludat] remotiores. »

46. Non video quomodo hæc cum sæcularium hominum frequentia in litteris Ittæ abbatissæ anno 1039 memorata cohæreant, nisi quis dicat regularem disciplinam, forte per abbatem Simoniacum et sæcularibus placere cupientem, relaxatam ac pessumdaram fuisse. Ab hac sententia non abhorret Carolus Sigonius de Regno Italiæ lib. 8, ad annum Christi 1030 (chronologiam ejus non defendo) ita scribens. « Joannes Gualbertus honesto loco Florentiæ natus, cum, humanis despectis rebus, monasterium iniisset, nec satis monachorum, quibuscum vivendum erat, solutam disciplinam probasset, egressus inde in jugum montis Appennini se contulit, atque in loco, qui Vallis-Umbrosa dicebatur, sedem novo monasterio collocavit, ibique se, sociosque suos legibus vitæ severioribus obligavit. Inde congregatio monachorum Vallis-Umbrosæ profecta. » Jam de præclari hujus Ordinis institutione ac laude agendum est. § V. *Ordinis Vallumbrosani institutio, incrementum, privilegia ac laudes.*

« Vallumbrosa, » inquit Mabilio, « seu Vallimbrosa et Vallis-Umbrosa ab opacis, quæ montium dorso incumbunt, vallemque subjectam adumbrant, abietum silvis sic dicta, dimidii diei itinere ab urbe Florentia in Alpibus Appenninis, medio Florentiam inter et Camaldulensem eremum intervallo, sita est, tergo montis imposita, cujus vallem Vicanus amnis seu torrens præterfluit. » In hac solitudine S. Joannes Gualbertus instituit religiosam congregationem, ex qua prodierunt multi viri, tum doctrina tum sanctimonia insignes, quorum D. Venantius Simius texuit catalogum, Romanis typis anno 1693 excusum. Primo

S. Pater Joannes more Camaldulensium separatas extruxit casas, quas pluribus describit Andreas Januensis et Xantes Perusinus, quarumque figuram exhibet Didacus Franchius Historiæ suæ lib. 5, pag. 101. Ex his parvis initiis paulatim crevit monasterium, tandemque anno 1637 a C. D. abbate Averardo Nicolino magna exstructa est fabrica, quam æri incisam videre licet apud Didacum Frauchium in indice, Mabillonium in Annalibus tom. IV, pag. 421 et in ejusdem itinere Italico tom. 1, pag. 181.

49. Nascentem hunc Ordinem, præter Conradum Imperatorem aliosque, pia liberalitate fovit Ita S. Hilari abbatissa, ut constat ex litteris donationis, quas integras profert Ughellus tom. III Italiæ sacræ, col. 299. Post mortem vero sancti Institutoris, viri ac feminae principes eandem Congregationem plurimis donis auxerunt, ut videre est apud Mabillonium in observationibus auct. Vitam S. Joannis Gualberti sæc. VI Benedictino, Part. 2, pag. 267, et apud Ughellum tom. III Italiæ sacræ, col. 286. Nec minori benevolentia hanc sacram familiam prosecuti sunt summi Pontifices, quorum diplomata passim sunt obvia. Bulla Urbani III, quæ exstat apud Laertium Cherubinum tom. I Bullarii, pag. 14 et 15 eximias hujus Ordinis laudes singulares plane prærogativas continet. Privilegia huic Ordini concessa varii posteriorum sæculorum Pontifices confirmarunt, quorum Bullas auctores Vallumbrosani aliique diplomatum collectores plerumque exhibent, ad quos curiosum lectorem remittimus.

50. Non possum tamen quin ex iis quædam ad hujus Ordinis honorem maxime spectantia breviter excerpam. Urbanus II Bullam « dilectissimis filiis universæ Vallis-Umbrosanæ congregationis » anno 1090, datam sic auspiciatur : « Cum universis sanctæ Ecclesiæ filiis ex Apostolicæ Sedis auctoritate ac benevolentia debitores existamus, illis præcipue locis atque personis, quæ specialius ac familiariter Romanæ adhærent Ecclesiæ, quique ampliori religionis gratia eminent, propensiori nos convenit caritatis studio imminere. Quia igitur, divina propositum vestrum præveniente ac subsequente clementia, Religionis vestræ simplicitas bonæ opinionis odorem in locis et prope et longe positis aspiravit : Nos vestro propectui, annuente Domino, propectus adjungere cupientes, cœnobium vestrum pro B. Mariæ semper Virginis reverentia, cui dicatum est, in Romanæ Ecclesiæ proprietatem et tutelam, atque protectionem Apostolicæ Sedis accipimus ; et Apostolicæ illud auctoritatis privilegio munientes, ab omnium personarum jugo liberum permanere decernimus. »

51. Alexander IV, teste Franchio lib. 7, pag. 198, etiam constantem hujus Congregationis amorem erga Apostolicam Sedem sic laudat : « Pro speciali devotione, quam habetis ad Romanam Ecclesiam, matrem vestram sustinuitis in personis injurias, et in possessionibus et in aliis bonis vestris non modicum detrimentum. » Denique ut plurimos alios præter eam, Julius II anno 1507 privilegia a predecesso-

ribus suis huic Ordini concessa confirmans et nova communicans, hujus gratiæ conferendæ causam sic indicat : « Nos igitur qui Ordinem et congregationem Vallis Umbrosæ hujusmodi, propter uberes fructus, quos in militanti Ecclesia in divinis contemplandis et assiduis orationibus ac precibus ad Deum producere noscuntur, in visceribus charitatis et dilectionis nostræ complectimur. » Bulla hæc integra legi potest apud Laertium Cherubinum tom. I. Bullarii, pag. 426. Cum hic nobis diutius hæerere non liceat, honorifica aliorum de hoc Ordine testimonia proferamus.

52. Quantæ venerationis ob vitæ sanctimoniam fuerit hujus religionis inceptor, liquet inter alia ex eo, quod Bonizo episcopus Sutrinus, postea Placentinus, tandemque martyr cujus Mss. servantur in Bibliotheca Cæsarea, teste Lambecio lib. 2, pag. 790, octo sententiarum libros ex S. Angustino excerptos viventi S. Joanni Gualberto dedicaverit. Mortuo sancto Patre, idem sanctitatis odor in filiis perseveravit : testantur quippe antiqui scriptores, quanta morum integritate ac pietatis laude hæc Congregatio suo tempore floruerit. Juvat hic quorundam testimonia audire. In vita S. Ayberti, ab auctore cœvo scripta, quam illustravit noster Henschenius tom. I Aprilis, pag. 675, ita narratur : « Qui cum Romam venissent, dictum est eis, sanctæ memoriæ Urbanum » (is est hujus nominis II, electus anno 1088) « quem petebant, esse Beneventi. Quod audientes Dominus Aybertus et frater Joannes, non ausi sunt arripere tam longum iter, tum quia diffidebant viribus corporis, tum quia frater Joannes infirmabatur ; ideoque consilio et benevolentia prædicti abbatis in Umbrosam Vallem secesserunt, ibi eum, dum rediret, præstolaturi.

63. « Ubi quidem monachos miræ continentis et exquisitæ vitæ invenerunt, qui super eos viscera pietatis effundentes ac benigne suscipientes, perpetuo illos secum retinere studuerunt : Monachi enim isti, de quibus agimus, ut multorum sinceritas testatur, sunt firmiter et perfecte regulam S. Benedicti observantes, de labore manuum viventes, multis et variis laboribus incessanter spe cœlestis vitæ corpora afficientes, in rigore disciplinæ severa caritate fervidi, in peregrinis et pauperibus suscipiendis benigni, in sepeliendis fratribus pii, insuper omni genere religionis præclari, et (ut duo prædicti viri fatebantur) omnibus monachis, quos hactenus viderant, sanctitate præferendi. Qui cum eis per aliquot temporis spatium demorantes, ab illis multa documenta recte vivendi, ut ipsi testabantur, susceperunt. »

54. Comitissa Mathildis in litteris anno 1100 Florentiæ datis, contra iniquas quorundam vexationes defendit eosdem monachos Vallumbrosanos, « quorum vitam, » inquit, « nostro tempore præ ceteris excellentius fulgere cognovimus, eorumque laudabilem sanctitatis famam ubique redolere non surda aure persensimus. » Anselmus episcopus Havelber-

gensis lib. 1, cap. 10 Dialogorum, quos edidit D. Lucas Acherius tom. XIII Spicilegii ita loquitur : « Nec diu est, quod in alio loco, qui vocatur Vallis Umbrosa juxta Perusinos montes surrexit congregatio monachorum valde religiosa, a ceteris qui vocantur monachi novo Ordinis et novo habitu differentes, et multos habent suæ formæ sequaces. » Habitus, de quo hic scriptor agit, tum erat ferruginei coloris, quem R. D. Blasius de Milanesiis Generalis circa annum 1500 in nigrum commutavit, ut fusius ostendit Franchius lib. 7, pag. 186. Unde refelli non meretur duplex error cujusdam recentioris heterodoxi, qui imperite scribit colorem Vallumbrosanorum monachorum olim fuisse cæruleum (in hoc primo errore ducem habet Polydorum Virgilium lib. 7. de Invent. rer. cap. 2) ac nostro tempore esse violaceum. Hic, si umquam, cæcus judicat de coloribus.

55. De habitus mutatione ita canit Æmilius Acerbus in panegyri S. Joannis Gualberti :

« Mutavit Vallis veteres Umbrosa colores :

« Felix si mores, et cæli servat amores. »

At religiosam hanc congregationem mores ac cæli amores conservasse, testatur Ughelli elogium, quod hic tamquam dictorum anacephaleosin, et omnium, quæ dici poterant, synopsis subjicio. Sic habet tom. III Italiæ sacræ, col. 283 : « Traxit is Ordo nomen suum a loco, in quo primum monasterium, nimirum in subjecta valle, densiore umbra obsita, projectaque ab insurgentibus hinc inde asperrimis montibus excitatum est in eo loco, cui Aqua Bella nomen est, quem ipsi nobilissima Itta Hillarianæ domus in Fesulana diœcesi abbatissa, ex Guidonum Comitum familia procreata, liberaliter tradidit.

56. « Distat tantummodo duodecim a Florentia miliaribus nobilissimum hoc monasterium, quod postea, cum Viri sanctissimi virtus late spargeret se, ac circumferret, ejusque probitate successores non desciscerent, maximis opibus, ut in eo divini cultus gloria offlorescet, amplificatum est, atque caput extitit nobilissimæ Congregationis Vallumbrosanæ, quæ brevi non modo tota Hetruria, verum etiam tota Italia se diffudit, maximosque Ecclesiæ fructus attulit, novum D. Benedicti institutis monasticis splendorem peperit, Hetruriæque maximum decus affudit : extulere enim sese ex ea familia innumeri viri sanctitate ac scientia conspicui, quos præclaræ virtutes ad summas ecclesiasticas dignitates erexere. Tument præclaris illorum gestis historicorum monumenta quæ hic recensere supervacaneum est. Servavit hactenus is Ordo suum splendorem : Serenissimi principis Caroli Medicei episcopi Cardinalis Tusculani clientelæ hodie commendatus est, et ab Ascanio Tamburino abbate Generali maxima laude administratur; quem virum insignis doctrina cum aliis naturæ dotibus et ornamentis, suavitate morum, prudentia singulari, conjuncta, non minusquam libri cruditissimi de abbatum abbatissarumque jure ab ipso typis cusi commendant. Exe-

mere a Diœcesani jurisdictione hanc religiosam famulam a primis ejus incunabulis Romanorum Pontificum amor ac studium, qui postea celeberrima in eam privilegia contulere. »

57. Quomodo hic Ordo in Galliam propagatus sit, liquet ex Patriachii Bitturicensis capite LXI, quod a Labbeo nostro editum est initio tom. secundi in Nova Bibliotheca Manuscriptorum librorum, ubi traduntur sequentia : « Quidam nobilissimus ac strenuissimus comes ab Hierusalem reversurus in Franciam, unde cum ceteris Christianis illuc fuerat profectus, Romam ingressus, facile obtinuit a summo Pontifice sibi donari reliquias sanctorum martyrum Cornelii et Cypriani. Tum vero impetratis etiam ex florentissima monachorum Congregatione Vallis Umbrosæ aliquot devotis fratribus, quorum Prior vocabatur frater Andreas, vir maxima conservandæ religionis constantia clarus, illustrissimus Comes voti compos, lætissimusque ad suos penates regressus ; amplifica liberalitate prædictos religiosos viros curavit, dansque illis optionem eligendi locum idoneum pro ædificando monasterio infra suæ ditionis metas concessit, statuitque tanti operis impensas de suis facultatibus accipi. Que quidem cænobio in Aurelianensi territorio celeriter magnificeque constructo, non solum illud vir admodum nobilis sanctorum martyrum Cornelii et Cypriani sacris reliquiis insignivit, verum etiam de suis redditibus ipsum locum munifice ac nobiliter dotavit, instituens ut deinceps idem monasterium appellaretur Corneliacum.

58. « Jamque velut balsami fractum alabastrum admirabilis vivorum Dei opinio mire fragrans, brevi per totam Aquitaniam provinciam diffundebatur; quorum exemplo plurimi cujusvis conditionis homines attracti et illecti, contemptis ac spretis vani hujus mundi illecebris se ultro suavi Christi jugo submittentis, ad bravium supernæ vocationis certatim contendebant. Venerabilis enim pater Andreas, in quo totius religionis forma nec non totius moderationis gratia renitebat, facile inducebat singulos, qui ad se convertebantur, suimet notitiam recipere, psalmis et hymnis vacare, terram sui cordis jugi cultu et exercitiis indesinentibus excolere, castamque vitam, omnibus mortalibus præcipue desiderabilem, æmulari atque sectari. Quid multa? Ita brevi abrenuntiantium sæculo coaluit numerus, ut in arido et squalenti campo videretur seges fecunda, ac læta Domini Sabaoth vinea succrevisse, jam suas propagines longe lateque dilatatura. Unde vir Domini Andreas plura diversis in locis monachorum conventicula, quæ nunc Prioratus vocantur, instituit, et erexit precibus quorundam nobilium virorum, ultro ei offerentium ea quæ ad quietam religiosorum vitam pertinent.

59. « Denique silvam quamdam quercubus et fagis densissimam intra Bituricensis diœcesos fines repertiens, facto primum ibidem tugurio, animo ejus incessit hanc suæ peregrinationis ultimam facere mansionem; ubi sane, cuicumque divinitus inspirati

tebantur, ab ipso secundum div Patris Bene-
 regulam instituendi, sibimet casas circa ma-
 tuguriolum compingentes, rei effectu locum
 deinceps Casale benedictum appellandum cen-
 sit. Qui tandem adjuti ope quorundam princi-
 pe devotorum fidelium eleemosynis basilicam
 versas monasterii officinas, Deo auxiliante,
 nmaverunt. Quo Dominus Leodegarius Bituri-
 archiepiscopus venire dignatus, ecclesiam
 a in honorem intemeratæ Virginis Mariæ Dei
 icis ac beatissimorum Apostolorum Petri et
 olemniter dedicavit; ipsum vero Reverendum
 i Andream in abbatem primum Casalis be-
 confirmavit ac benedixit. »

Mirum est hunc Andream Venantio Simio in
 go virorum illustrium Vallis Umbrosæ præ-
 sum esse; præsertim cum in Epistola ency-
 monachis Casalis Benedicti post ejus mortem
 ,et jam a Luca Dacherio edita tom. Il Spici-
 ag. 518, egregium habeat elogium, ex quo
 auca excerpimus. « Fratres carissimi, pro
 o Andrea, abbate nostro, fratre vero vestro,
 as aures omnipotentis Dei nobiscum pulsare
 e, quatenus cui devota mente servivit, dum
 s membra vegetavit, inhærere membris cor-
 i vita destitutis perpetualiter valeat. Hic et
 eatus vir, anno ab Incarnatione Domini nostri
 hristi millesimo centesimo duodecimo indi-
 quinta, duodecimo Kalendas Februarii, exple-
 uræ jura, mortis persolvens debita.... Primus
 e abbatiam nostram, quæ vocatur Casale Bene-
 i construxit, pluresque cellulas sibi supposi-
 licet Corneliacum, Contras, Altaria, S. Beni-
 Beescam, Polinas, S. Anianum, Cambonum,
 iacum.» Qui de hoc abbate, et ædificatis ab eo
 teriis, præsentique eorum statu magis distin-
 lesiderat notitiam, consulat Annales Benedic-
 om. V, pag. 254, 297, 316, 468, 577. Nobis enim
 et hic singula transcribere, ne in nimiam
 crescat Commentarius.

Si quis etiam de illustri Ordine Vallumbro-
 et orta ex eo post mortem sancti fundatoris
 sarum feminarum familia, plura nosse cupit,
 Eudoxium Locatellum, qui primo Italici operis
 ro vitam et miracula S. Joannis Gualberti,
 lo Generalium Vallumbrosanorum ac Beato
 esta complexus est. Videri etiam potest Di-
 Franchius, qui Vitam sancti Patris sui duo-
 libris Italicis vulgatam copiosis notis illu-
 . De eodem Ordine egerunt Ascanius Tambu-
 le jure abbat. Disp. 24, quæst. 5, num. 20.
 er Maurolycus in Oceano omnium Religionum
 pag. 120. Paulus Morigia in Historia Reli-
 n cap. 26. Ignatius Guiduccius in Vita S. Hu-
 is, Gabriel Bucelinus in Menologio Benedi-
 Silvanus Razzius in Vitis Sanctorum et Bea-
 Hetruscorum, Philippus Bonannius in Cata-
 rdinum religiosorum, ac post alios Anonymus
 , qui a paucis annis de omnibus Ordinibus

A Religiosis ac Militaribus octo tomos, æneis figuris
 decoratos, Gallice vulgavit.

§ VI. *S. Joannis Gualberti scripta et preces.*

(Quæ hic sub num. 62-83 sequuntur, seorsim
 edimus infra.)

§ VII. *Gesta S. Joannis contra Simoniacos.*

Divina providentia videtur S. Joannem Gualber-
 tum servasse luctuoso tempore, quod S. Petrus Da-
 miani pag. 1, epist. 15, ad Alexandrum II Romanum
 pontificem ita deplorat: « Totus itaque mundus hoc
 tempore nihil est aliud nisi gula, avaritia, atque
 libido; et sicut olim trifariam divisus est orbis, ut
 tribus simul principibus subjaceret, ita nunc genus
 humanum, heu pro dolor! his tribus vitiis servilia
 colla substernit, eorumque quasi totidem tyranno-
 rum legibus obtemperanter obedit. » De Simoniacis
 autem peste ita testatur Nicolaus II, in decreto con-
 tra Simoniacos, quod a Labbeo nostro refertur tom.
 IX Conciliorum, col. 1010. « Qui igitur usque adeo hæc
 venenata pernicies hactenus inolevit, ut vix quælibet
 ecclesia valeat reperiri quæ hoc morbo non sit ali-
 qua ex parte corrupta, eos qui usque modo gratis
 sunt a Simoniacis consecrati, non tam censura ju-
 stitiæ, quam intuitu misericordiæ in acceptis ordini-
 bus manere permittimus; nisi forte alia culpa ex vita
 eorum contra canones eis existat. Tanta quippe ta-
 lium multitudo est, ut dum rigorem canonici rigoris
 super eos servare non possumus, necesse sit ut
 dispensatorie ad piæ condescensionis studium nos-
 tros animos ad præsens inclinemus. Ita tamen aucto-
 ritate sanctorum apostolorum Petri et Pauli omni-
 modis interdiciamus ne quando aliquis successorum
 nostrorum ex hac nostra permissione regulam sibi
 vel alicui assumat, vel præfigat: Quia hoc non aucto-
 ritas antiquorum Patrum jubendo aut concedendo
 promulgavit, sed temporis nimia necessitas permit-
 tendum a nobis extorsit. » Ex his facile eruditus lec-
 tor colliget, qualia tunc fuerint tempora.

85. Eorumdem temporum calamitatem B. Andreas
 sancti nostri discipulus in vita S. Arialdi martyris
 ita graphice describit: « Erat tunc ordo ecclesiasticus
 in tot erroribus seductus, ut ex illo vix quispiam
 existeret, qui in suo loco veraciter reperiri posset.
 Nam alii cum canibus et accipitribus huc illucque
 pervagantes, suum venationi lubricæ famulatum
 tradebant; alii vero tabernarii et nequam villici,
 alii impii usurarii existebant; cuncti fere cum pu-
 blicis uxoribus sive scortis suam ignominiose duce-
 bant vitam; omnesque quæ sua erant, non quæ
 Christi, quærebant: nam, quod sine gemitu dici vel
 audiri nec potest nec debet, universi sic sub Simo-
 niaca hæresi tenebantur impliciti, quatenus a mini-
 mo usque ad maximum nullus ordo vel gradus habe-
 ri posset, nisi sic emeretur quomodo emitur pecus.
 Et, quod est nequius, nemo tunc, qui tantæ perversi-
 tati resisteret, apparebat: sed, cum lupi essent
 rapaces, veri putabantur esse pastores. »

86. Inter rapaces istos lupos erat episcopus Flo-
 rentinus Petrus nomine, cujus sacrilegum Simoniacæ

crimen sic erupisse tradit Andreas Januensis in vita S. Joannis Gualberti cap. 62. « Circa hæc tempora contigit, ut quidam nobilis vir nomine Teuzo Medibarda, pater videlicet Petri episcopi Florentini, venit de Papia Florentiam causa visitandi dictum filium suum. Cui Florentini clam insidiantes tentando dicere cœperunt : Domine Teuzo, multum pretii pro filii tui dignitate regi contulisti? Quibus ille, utpote simplicissimus homo cœpit jurejurando dicere: Per corpus S. Syri nec unum molendium potest homo in domo domini mei regis habere sine magno pretio, nedum talem consequi episcopatum. At illi hoc audientes alacres et avidi rem sciscitari rursus expostulant dicentes : Dic ergo, si placet tuæ nobilitati, quantum summæ pecuniæ potuit hæc res constare tibi? At ille : Per sanctum Syrum sic tria millia libras, potestis bene scire, me propter hunc episcopatum acquirendum dedisse, sicut unum valetis credere nummum. Iis auditis, certi redditi tali testimonio cœperunt hæc ubique pandere verba. »

87. Cum inter alios S. Joannes Gualbertus rem hanc cognovisset, statuit cum suis sacrilegum episcopum omnibus viribus oppugnare et Simoniacam hæresim ubique extirpare; quæ quia fusius ac certius ab auctore cœvo narrantur, ejus narrationem hic inserendam esse censui. Is est Desiderius abbas Cassinensis, postea Victor III, qui litem suo tempore agit tam sic exponit lib. 3 Dialogorum : « Quod Dominus in Evangelio dicit : Pater meus usque modo operatur et ego operor, quotidie cernimus adimpleri, et antiqua novis temporibus miracula innovari. Hæc itaque, quæ dicturus sum, adeo clara sunt, ut non solum in Florentina diœcesi, in qua facta noscuntur, verum etiam in tota Tuscia ac in urbe, quæ caput mundi est, Roma constet esse notissima. Petrus quidam clericus est, qui occulte data pecunia regio adminiculo in prædicta Florentina civitate cathedram episcopatus accepit. Cum denique a clericis et populo, ut episcopum decebat, benigne fuisset susceptus, post non multum spatium temporis fama per ejusdem episcopatus diœcesim increbuit, quod simoniacæ hæresis peste fœdatus, quod gratis Domino jubente accipere et dare statutum est, pecunia mercatus fuerit.

88. « Cumque tam horrenda et tam execranda fama primitus ad religiosorum, dehinc ad aures vulgi pervenisset, cœperunt se plures ab ejus communione subtrahere; Romanoque pontifici, quæcunque super hac re cognoverant, divino exardescente zelo, studuerunt intimare; qui episcoporum consilio congregato, eundem episcopum, ut rem diligenter agnosceret, convocavit. Sed cum se synodo præsentasset, accusatoribus undique acclamantibus, sacramento sese purgare nitebatur. Cumque coram præsentibus res aliquantulum agitata fuisset, datæ induciæ sunt, ut per easdem forsitan inductus divinum expavescens judicium, quod pertinaciter negabat, humiliter confiteretur, quatenus ab æterno non removeretur altari, si ab hoc præsentem, cui ministrare juste non

poterat, se abstinuisset. Interim populus in duas dividitur partes, quarum altera, quæ amorem Dei muneribus præferebat, clericos et religiosos monachos, qui contra episcopum rem comprobendam susceperant; altera, quæ munera et favorem diligebat, episcopum est secuta. »

89. « Cum crebro igitur inter se altercarentur populus, et altera alteri obstaret parti, in tantum exorta augebatur contentio, ut inter se dimicantibus sæpe etiam usque ad effusionem sanguinis venirent. Cumque hæc diutius agerentur, et neutra pars parti cederet, Joannes reverendissimus abbas monasterii, quæ Umbrosa Vallis dicitur, sæpe ad hunc conflictum advocatus, zelo Dei ductus, suis cum monachis veniebat, qui exhortando, prædicando, divini examinationem judicii intentando, episcopum admonere non cessabat, quatenus ex perpetrata culpa pœnitentiam ageret, et sacerdotio minime legaliter acquisito, humiliter cederet, nec sibi suisque subjectis, quibus incremento esse debuerat, detrimento foret. Illud de Evangelio ei sæpe proponens, quomodo Dominus Jesus vendentes et ementes columbas de templo projecit, cathedrasque subverterit, et æs nummulariorum effuderit, videlicet demonstrans, ut quicumque Spiritus sancti donum, quod per columbam significatur, ductus avaritia vel vana gloria elatus, pretio acquirere vel vendere tentaverit, ab illo cœlesti templo et æterno altari se procul dubio eliminandum noverit. »

90. « Sed ille nihilominus præsentis vitæ honoris cupidus pro nihilo monita sancti Viri ducebat, imo potius pertinaciter et armis et verbis omnibusque modis, quibus poterat, se defendere nitebatur. Cumque idem venerabilis abbas incassum procedere sua verba videret, utraque parte populi advocata: Quoniam, inquit, verba non prosunt, veniamus ad signum: construaturn rogas et igne supposito accendatur, per quem unus e nostris ingrediatur, ut utrum vera an falsa sint, quæ de episcopo dicimus, Domino discernente, probetur. Placet utrique parti sententia. Rogus mox duodecim pedum mensura construitur, intra quem parva semita, qua unius tantum hominis persona transire posset, relinquitur, quæ etiam et accensis lignis, ne ibi aliquis locus a flamma vacaret, consternitur. Interim autem dum hæc præparantur, præfatus abbas Joannes Petro suo discipulo reverendissimo videlicet viro, qui postmodum in Albanensi urbe episcopus ordinatus est, quique etiam adhuc superest eandem ecclesiam regens, præcepit, ut indutus sacris vestibus omnipotenti Deo sacrificium offerret, et sic demum confusus de misericordia Dei, per accensi rogi flammam indubitanter intraret. Qui jussis Patris obtemperans, postquam sacrificium Deo obtulit, casulam se exspolians, ad ignem venit et magna voce : Oro, inquit, Deus omnipotens, si Petrus, qui episcopus dicitur, Simoniacæ est peste fœdatus, ne ecclesia tua amplius polluetur, judicio sancti Spiritus tui ostende virtutem, illæsum me per hunc ignem transire concede : quod si nos fallacia

ndividuæ ducti hanc contra eum tulimus A
 , artor istius ignis me tua gratia dereli-
 nat.

dicens, et sanctæ Crucis se signaculo
 medias flammæ constanter ingressus
 indique esse; flammis circumdatus, ita
 prorsus videretur, et omnes eum jam
 putarent, subito ex alia parte, Christi
 gratia, egrediens prosilivit; ita ut non
 menta ejus, sed ne capillus quidem læsus
 suo videretur. Sed, ut idem venerabilis vir
 abbat, cum per medias flammæ gradere-
 de manu ejus cecidit; cumque jam pene
 ex igne, vidit se mappulam in manibus
 sic in ignem sibi eam cecidisse conside-
 re, iterum flammæ revertitur, et se-
 am extrahens reportavit. Tunc omnes,
 viso tam maximo, tam obstupescendo
 mensas Deo gratias agentes, mox di-
 a effecta, præfatum episcopum de eccle-
 qui postea pœnitentia ductus, mutata
 actæ conversationis regula religiosam
 visus est. »

iunt hæc cum epistola cleri ac populi
 quæ in Actis infra refertur cap. 8. Sed
 am movet P. Christianus Lupus in Decre-
 tibus synodorum Generalium ac Provin-
 t. 5 pag. 26, ubi sic secum disputat:
 « In ista epistola » (nempe cleri et populi
 verit scripta ad Alexandrum secundum?
 adatus Atto, et ipsa epistolæ inscriptio.)

Actorum verbis, ita sibi respondet: C
 , ipsam epistolam clamare aliud: Et
 m intraturo monacho ignem exponit, et

His visis, clamor omnium in cœlum
 Syrie eleison flebilissime pleno ore canta-
 Christus celeberrime ut exurgat, cau-
 am defendat, oratur; Maria ejus mater
 suadeat, multum a viris, plurimumque
 supplicatur; Petri apostoli nomen, quo
 ardendo damnet, millies ingeminatur;
 Urbis præsul, ut ad suas verificandum
 actiones, ab omnibus oratur. » « Hic
 t omnino noster Gregorius septimus, et

ctio est omnino præsens decretum, quo
 i ac percipi divina Officia episcopi, aut
 i Simoniaci. Quapropter hæc ignea pro-
 b Alexandro fuit facta, sed sub septimo
 t ita affirmat accuratissimus scriptor
 presbyter Constantiensis ecclesiæ. »

regula hæc ejus argumenta examino,
 odum esse sentio ad evertendam Floren-
 e inscriptionem, antiquitatis auctoritate
 imum B. Andrea Strumensis abbatis te-
 fultam. Imprimi in Bertholdo Constan-
 siæ presbytero nullum hactenus verbum
 tui quod P. Lupi opinioni faveat. Dein
 n solido fundamento niti, quod satis ro-
 ntiat: « Hic Gregorius est omnino noster

Gregorius septimus, et ista ejus sanctio est omnino
 præsens decretum. » Nam præter varia argumenta,
 quæ ex S. Joannis Gualberti obitu et Gregorii se-
 ptimi electione contra hanc sententiam formare pos-
 sem, unde quæso constat Grægorium VII tunc viven-
 tem hic compelli? Cum hic Christi, B. Virginis
 ac S. Petri auxilium impleretur, nonne satis proba-
 bile est a Florentinis S. Gregorium Magnum, san-
 ctissimum olim Urbis præsulem, et acerrimum Si-
 moniæ oppugnatorem invocari, ut defendat sua con-
 tra Simoniacos decreta, quæ plurima edidit, ut vi-
 dere est in ejus Vita ad diem XII Martii in Actis
 nostris illustrata, et apud Baronium, Labbeum alios-
 que. Omitto hic alia quæ P. Lupus congerit, ut pro-
 bethoc miraculum sub Gregorio VII contigisse. Inter
 alia operose ostendit Petrum Igneum non ab Ale-
 xandro, sed a Gregorio in Cardinalium numerum fuisse
 adscitum, quod nemo negat. Sed quid hoc ad rem?
 Nihil enim impedit quominus id sub Alexandro conti-
 gerit, et postea Petrus Igneus a Gregorio VII Alexandri
 successore ad Cardinalitiam dignitatem sit evectus.

94. Pluribus opus esset, si hic locus postularet,
 discutere hanc igneam S. Petri probationem, quam
 modernus quidam hypocriticus in Legenda sua Gal-
 lica nimis audacter more suo libereque carpit vo-
 cans « audax facinus, quo monachus Deum tentare
 ausus est. » Deinde acsi S. Joannem Gualbertum ab
 hac culpa eximere vellet, imperite addit: « Nobis
 sufficit, Sanctum nostrum in hoc facto nullam par-
 tem habuisse, præter orationem, qua Deum preca-
 batur, ut suam Ecclesiam a scandalo, quod patie-
 batur, liberaret. » Imperite, inquam, hæc addidit:
 Nam si hæc fuisset Dei tentatio, ut contendit, nonne
 eam S. Joannes utpote abbas et Petri superior pro-
 hibere debuisset? Tantum autem abfuit, ut hanc
 igneam probationem prohibuerit, ut potius ejusdem
 primus auctor fuerit: Quippe, Teste Desiderio supra
 citato, dixit Joannes Abbas: Construatur rogas et
 igne supposito accendatur; per quem unus e nostris
 ingrediatur. » Ac præterea: « Petro suo discipulo...
 præcepit, ut... confisus de misericordia Dei, per
 accensi rogi flammæ indubitanter intraret » An hic
 nihil præter preces, quas S. Joannes Gualbertus pro
 Ecclesia fundebat?

95. Multis Sanctorum exemplis id factum defendi
 posset; sed cum potissimum ad Patrum Igneum
 spectet, fusius de eo disceptari poterit in Supple-
 mento Februarii, ad diem ei sacram, ejus mensis
 VIII, quoniam jam de cultu illius sufficienter ex
 Officiis propriis Florentinis constat. Interim si quis
 cavillari velit, habeat responsum ex Suarezio nostro
 tom. I, de Religione lib. 1, de Irreligiositate cap. 2,
 ubi agens de petitione miraculorum sic loquitur:
 « Quod si aliquando Sancti hoc fecisse videntur,
 credendum est id non fecisse sine speciali Spi-
 ritus sancti impulsu, ut de Abraham dixit D.
 Thomas, et de Elia mihi videtur esse indubitatum.
 Et idem credo, quoties lego aliquos sanctos viros
 petiisse a Deo signum aliquod publicum ad confun-

dendum aliquem hæreticum, aut veritatem fidei A confirmandam.

§ VIII. *Quid sentiendum sit de miraculo quo Gregorio VII, S. Joannem Gualbertum reprehendere volenti contigisse narratur.*

Nodus hic occurrit plus quam Gordius, quem solvere non valeo, scindere vix audeo. Ut autem nodi implicationem lector clare videat, breviter eam hic præmitto, Beatus Andreas num. 68, et B. Attonum. 49, narrant in Actis infra dandis, Gregorium VII, cum adhuc archidiaconus esset, venisse ad S. Joannem Gualbertum, ut cum præmeditatis ad injuriæ speciem verbis objurgaret, atque ita de illius virtute experimentum caperet; verum, cum ad eum accessisset, omnium dicendorum ita fuisse oblitum, ut ad ejus conspectum obmutuerit; quam insolitam obmutescentiam habuit pro miraculo, quo Deus Viri sanctitatem comprobare vellet. Contra vero Gregorius VII (ita hic tantisper juxta communem opinionem loquor) in epistola ad Monachos Vallumbrosanos asserit, S. Joannem Gualbertum nunquam « corporis oculis » a se visum fuisse. Ea apertam contradictionem et nodum, ut mihi quidem hactenus videtur, insolubilem. Priusquam variorum, qui hæc duo pugnantia conciliare conati sunt, sententias exponam, juvat hanc epistolam hic inserere, quia non parum ad Sancti nostri gloriam confert. Exhibet eam Andreas Januensis in Vita apud nos manuscripta cap. 82, Baronius in Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi 1073, Mabillonius in Annalibus Benedictinis tom. V, ad eundem annum Labbeus tom. X, conciliorum col. 307, aliique, qui C concilia et Pontificum epistolas collegerunt.

97. Præmissa consueta hac formula: « Gregorius episcopus servus servorum Dei, clericis, Monachis, » (apud Baronium additur « ac religiosis laicis) disciplinam sanctæ recordationis Joannis Gualberti abbatis imitantibus, salutem et Apostolicam benedictionem, sic incipit. » Licet venerandæ memoriæ eundem Joannem patrem vestrum corporeis oculis non viderimus, quia tamen fidei ejus puritas in Tusciæ partibus mirabiliter resplenduit, multum cum amore dileximus, ad cujus sanctæ conversationis studium, quamvis vos imitatores esse non ambigimus, ut vigor rectitudinis vestræ ad extirpandam de agro Dominico zizaniam sollicitius invigilet, attentiusque ferveat, paternæ vobis exhortationis verba impendimus. Vos itaque, dilectissimi, in quantum humana possibilitas permittit vitam illius sequentes, et vere filios ejus heredes simili vos conversatione probantes, viriliter agite et confortamini in Domino, et in patientia [at., potentia] virtutis ejus documenta sanctarum Scripturarum, quibus hæreticorum argumenta destruuntur, et fides sanctæ Ecclesiæ defenditur, contra membra diaboli, quæ diversis machinationibus Christianam religionem conantur evertere, mens vestra quotidie meditetur, et ea, qua solet, libertate in malorum confusione erigatur; eos vero, qui in vobis confidunt, et

consilium religionis vestræ sequi disponunt, more prædicti Patris vestri suscipite, et de his quæ ad salutem eorum pertinere videatur, sanctis exhortationibus instruite, ut non solum vestra, sed et vos sequentium circumpositi populi considerantes sancta opera, glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est. Nos autem ipsum amorem, quem patri vestro et vobis olim impendimus, donec nostros spiritus rexerit artus, exhibere desideramus, et tanto quidem deinceps majori vos caritate fovebimus, quanto vos in divinis negotiis ferventiores esse probabimus quibus non solum spirituale, sed sæculare, si necesse fuerit, Deo adjuvante, auxilium ministrabimus. Vos igitur omnipotentem Dominum exorate, ut ipse vires et facultates nobis tribuat, quatenus suscepti regiminis importabile pondus possimus tolerare, et sanctam Ecclesiam in statum antiquæ religionis reducere. Valet. »

98. Jam referam conatus variorum qui implexum hunc nodum solvere voluerunt; au satis feliciter, judicet æquus lector. Didacus Franchius, hujus contradictionis difficultatem cernens, omnem sese in partem torquet, et, ut hæc duo contraria aliquo saltem modo conciliare videatur ait in historia Vitæ Gualbertinæ lib. II. pag. 428 et 429, præmeditatum objurgatorem in Sancti conspectum non venisse: sed cum præordinata verba privatim apud se recoleret, eorum penitus oblitum fuisse. Præterea gratis adstruit. Sancti conspectum et affatum postea Hildebrando negatum fuisse, eo quod Sanctus solitudinis ac humilitatis amans magnatum colloquia vitaret, omniaque negotia per internuntios aut literas conficeret, asserit tamen, Hildebrandum hoc oblivionis prodigio motum, tantam concepisse de Viri sanctitate opinionem, ut maximus inter utrumque firmatus sit amor. Ut ostendat ad fieri potuisse citat in margine ex S. Augustini epistola 105, hæc verba: « Quamvis nos non videamus oculis carnis, animo tamen in fide Christi, in gratia Christi, in membris Christi tenemus, amplectimur, osculamur. »

99. Hæc explicatio, quantumvis veterum testimonio destituta, utcumque toleranda esset, si sola B. Attonis verba attendamus, quibus non diserte exprimitur Hildebrandum, postea Gregorium VII. ad S. Gualberti conspectum aut alloquium pervenisse, sic enim habet num. 49: « Cum cum dure increpare disponderet, præordinata, quæ dicere putabat, oblitus est verba. Qua ipsius perfectione sic ab eo comperta, deinceps tantus inter utrumque firmatus est amor, quantus inter amicos carissimos, et uterinos solet esse germanos. » At explicationem hanc qualemcumque non dedisset Franchius, ut existimo, si vitam a B. Andrea scriptam legisset. Nam jam, detecto hec thesauro hæc opinio manifesti erroris convincitur, cum B. Andreas expresse affirmet, prædictum objurgatorem ad S. Viri « intuitum » mentem mutasse. Verba ejus hæc sunt num. 63. « De Domino GG. VII Apostolicæ Sedis PP., qui cum archidiaconatus in eadem Apostolica

Sede officium gereret, ob illius patientiam comprobendam, cum dure increpare curabat. Mox ad ejus intuitum mutavit mentem, ac præordinata, quæ se putabat dicere oblitus est verba. »

100. Papebrochius noster tom. VI Maii in commentario Prævio ad vitam S. Gregorii VII num. 32, ita rem intricatam expedire nittitur : « Egimus de B. Andrea, jam nominato, die x Martii et num. 13 doluimus, præclarum ejus opus de S. Joannis vita modo nusquam reperiri. Sicut tamen S. Arialdi martyris Vita, ab eodem conscripta et a nobis danda XXVIII Junii, feliciter hoc sæculo emersit in lucem ita speramus illam quoque aliunde prodituram e tenebris, priusquam sub manus nostras veniat Julins, Iste autem Andreas, vivente adhuc Sancto fundatore, florebat, in expugnandis Simoniacis B. Arialdi martyris apud Mediolanenses adjutor fidelis anno MLX. S. Atto, sicuti jam vidimus ad ejus natalem, XXII hujus mensis Maii, mortuus anno MCLV et circa MLXX primum natus, nulla oratione potuit viventis Sancti discipulis adnum erari; sed suac accepit ex illis, ac nominatim ex B. Theuzone, uno ex primis, qui usque ad annum MXCV dicitur vitam propagasse, ac nonnulla de vita sancti Patris mandasse litteris.

101. Hic vero Thenzo, prout ejus verba allegantur ex veteri traductione Italica anni MCCLX existente in Archivio Vallumbrosano non Hildebrandum, sed Gregorium Cardinalem nominat, cui res superius narrata usuvenerit; pro quo si Hildebrandum, S. Atto constituit, ratus per anticipationem vocari Gregorium, ex propria id fecit conjectura, eaque minime solida; cum Gregorius Papa profectur, quod sanctum corporeis oculis non viderit umquam. Alphonsus quidem Ciacconius in Vitis Pontificum et cardinalium, ejusque recognitores amplificatoresque Victorellus, Ughellus. Oldoinus pro anno MLXIII, in quem incidisset congressus iste cum S. Joanne, nullum nobis exhibent Cardinalem Gregorium. Sed cum certum sit, multos ab iis medio isto ævo prætermisissos, quorum notitiam non fuerunt assecuti, quod vel sola Supplementorum identidem adjunctorum copia probat, nihil obest quominus cogitemus, sub Alexandro Papa II, inter Cardinales revera fuisse Gregorium aliquem, nec dum aliunde notum; quod centum post annis non discernens S. Atto, male supposuerit Hildebrandum Cardinalem, dictum in Pontificatu Gregorium. » Quamvis hic error a B. Attone post centum annos facile committi potuerit, eundem tamen B. Andreae scriptori coætaneo tribuere non ausim; quod etiam non facturum fuisse arbitror Papebrochium, maximum antiquitatis æstimatorem, si præclarum ut ipse vocat, B. Andreae opus inventum fuisset antequam S. Gregorii VII vitam illustraret.

103. Aurelius Casari nonachus Vallumbrosanus, infra sæpe laudandus, difficultatem pererrumpere alia tentat via in litteris ad Papebrochium datis 27 Februarii anno 1692. In iis ita suam proponit senten-

tiam : « Prævid hoc oculato scriptore (de B. Andrea loquitur) haud pauca corrigenda sunt in aliis, qui post ipsum de Vita sancti Johannis Gualberti scripserunt; et præcipue opinio illa, quæ mordicus tenet Gregorium VII sanctissimum, et Pontificem maximum corporeis oculis sanctum P. Johannem Gualbertum non vidisse. Hunc, quæso, intueatur auctorem: tenebras enim suas excutiet; et veritatis lumen apprehendet. Quid ad hæc Domnus Andreas Januensis, qui primus (ut puto) epistolam illam Apostolicam, Licet venerandæ memoriæ, etc. ad Monachos Vallis Umbrosæ sub nomine Gregorii Septimi vulgavit? Non Gregorio VII, sed potius alicui summo Pontifici proxime subsequenti (quidni Victori III, potius Urbano secundo) est inscribenda quia ex V. II facilius quidem efficitur septimus. In antiquis Mss. ponebatur tantummodo initialis. uti in Decretalibus sæpissime et in calce hujus lucubrationculæ, uti T. Razzolensis, hoc est Teuzzo abbas Razzolensis. Ipsemet Urbanus sic notatur in quadam sua epistola Rudolpho abbati Vallumbrosano directa: V Apostolicæ etc. R. Vallumbrosano M Camaldulensi. V Urbanus R. Rustico. M. Martido Camaldulensi. Per simplicem ergo initialem, et numerum Pontificum V, et II, quid mirum si septimum collegerat Andreas a S. Ambrosio, sicque putarat Gregorii septimi fuisse epistolam illam: Licet venerandæ memoriæ. »

103. Exposita hac sua opinione sic pergit : « Mirror Januensis calliditatem. Asserit se sancti Patris collegisse vitam a BB. Andrea et Attone. Isti, ut claret, de miraculoso amore, qui firmatus est mediante sibi ad invicem intuitu et colloquutione inter beatum Gregorium VII et B. Johannem Gualbertum, apertissime tractant; ille vero ne verbum quidem. Invenerat hic (suspicio) epistolam illam anonymam, aut saltem corroso pene nomine, suoque cupiebat inserere operi; contradictionem videndo hæret; sed titillatione quod novi ferendi ductus quid excogitat? Miraculum penitus expungit et in apocrypham scripturam commutat. » Tum circa hujus miraculi titulum in opere B. Andreae relatam, notat sequentia: « Haud ignoret Eruditio Vestra verba hæc « Capitulum de Domno Gregorio VII Apostolicæ Sedis Papa ut in Vita infrascripta patet, rubeo esse scripta colore, et hoc singulare esse una cum fere omnibus initialibus litteris paragraphorum in toto prædicto manuscripto et exarata eadem antiquissima manu. »

104. Non omnino displicet mihi curiosa viri eruditi observatio; facile namque fieri potuit, ut Andreas Januensis, si non per fraudem, saltem per errorem; ex V. II, id est Urbano II, collegerit VII, ac per consequens putarit, hanc epistolam non posse esse nisi Gregorii VII, cum circa illa tempora non fuerit alius Romanus Pontifex numero nominis sui septimus. Idem dici potest de V. III, id est Victore III, ex quo Andreas Januensis, ommissa unitate, effecerit VII, putans scriptoris negligentia, ut sæpe fit, I redundare, cum tum temporis etiam nullus fuerit

Romanus Pontifex nominis sui numero octavus. Hoc non improbabiler dicuntur ; sed utinam D. Joannes Aurelius Casari solide ostenderet Andream Januensem fuisse primum, qui hanc epistolam preduxerit. Quod de more scribendi nomina initialibus litteris addit, non nego ; at probatum cupeperem, Romanos Pontifices solitos fuisse initialibus nominis sui litteris etiam numerum addere. Hæc duo si liquido demonstrata viderem, majori cum confidentia iudicium ferrem.

105. Nunc tamen, ut dicam quod sentio, arbitror hanc epistolam « licet venerandæ memoriæ, » etc. Gregorio VII adjudicandam esse, quamvis Baronius Mabilonius, Binius, Labbens aliique Conciliorum collectores eam ipsi adscribant. Nam forte hi omnes ex eodem fonte, id est Andrea Januensi, hauserunt et alii alios secuti sine maturo examine eam Gregorii VII esse bona fide crediderunt. Ad ita opinandum me impellit auctoritas Beati Andreae scriptoris synchroni, cujus hæc sunt disertissima verba: « Cap. de Domino GG. VII Apostolicæ Sedis PP. qui cum archidiaconatus in eadem Apostolica Sede officium gereret, ob illius patientiam comprobendam, cum dure increpare curabat. Mox ad ejus intuitum mutavit mentem, ac præordinata, quæ se putabat dicere, oblitus est verba ; Qua ejus perfectione ab eo ita comperta. tantus deinceps inter utrumque firmatus est amor, quantus inter carissimos atque uterinos solet esse germanos. Hæc namque a venerabili viro abbate Rodulfo Passinianensis cœnobii, qui tunc ibi aderat, sæpius audivimus, atque de tali teste dubitare nihil debemus. »

§ IX. *De serie chronologica vitæ S. Joannis Gualberti referuntur variæ opiniones et manifesti errores refelluntur.*

Nequaquam mirum est, auctores circa chronotaxim Vitæ Gualbertinæ in variasubiisse sententias cum antiquissimi vitæ scriptores res ab illo gestas chronologice non digesserint. Hinc, ut opinor, recentiores maxime sibi probabilia fabricarunt systemata, quæ hic eruditus lectoribus expendenda proponemus. Vallumbrosani moderni asserunt, S. Patrem suum ad ætatem 88 annorum pervenisse, atque adeo, cum juxta communissimam historicorum sententiam mortuus sit anno 1073, natum esse anno 985. Hanc opinionem oppugnat Guido Grandus in Dissertationibus Camaldulensibus Lucæ anno 1707 impressis, et cum Breviario Romano facit S. Joannem Gualbertum decem annis juniorem, Dissert. 2, cap. 4. num. 14, ita scribens : « Omitto aliud argumentum, ex ætate ipsius S. Joannis Gualberti peti- tum, de quo vetusti omnes auctores memoriæ prodiderunt quod et in Breviarii Lectionibus habetur, anno videlicet MLXXIII, ætatis suæ LXXVIII, Deum adiisse. » Quia sint illi « vetusti omnes auctores nescio. Ego saltem in antiquis Vitæ scriptoribus terminatam sancti senis ætatem hactenus non reperi.

107. Idem Grandus, deducens ex eo incredibile coniectarium, sic proseguitur : « Frustra vero Di-

adacus Franchus in præfatione suæ Historiæ contendit, S. Joannem Gualbertum LXXXVIII annis vixisse, ut recens unius sæculi opinio invexit, et Chronici in Archiepiscopatu Florentino servati fidem elevare nititur ubi legitur, Monasterium S. Miniatis anno MXIII sine abbate et sine ullo monachorum collegio velut derelictum jacuisse. Ex quo loco optime intulerunt prisci Vallis Umbrosæ scriptores, non nisi longe post annum MXIII, potuisse Joannem in dicto monasterio ad monasticam admitti. » Dolendum est hic iterum non nominari priscos illos Vallis Umbrosæ scriptores, qui obscuræ huic quæstioni magnam lucem adferrent. Joannes Croisetus noster in Exercitiis Pietatis, nuper Lugduni editis, quibus inseruit quotidianas Sanctorum Vitas critiche, ut ait in præfatione, examinatas, assignat S. Joanni Gualberto tantum 74 vitæ annos. Hanc ejus sententiam etiam alii quidam tuentur Galii. Nos, venerandæ antiquitatis auctoritate destituti, certum de hac re iudicium ferre non possumus ; sed in dubio opinioni Breviarii Romani adhærere malumus.

108. Recentior Gallus anonymus in Historia Ordinum Religiosorum et Militarium tom. V, pag. 301, scriptores aliquot Vallumbrosanos proprio, ut aiunt mucrone jugulare conatur. Si inquit, Andreas Januensis, Eudoxius Locatellus, Didacus Franchius dicant S. Joannem Gualbertum octogenarium obiisse consequenter concedere debent eum natum esse anno 993. At fallitur bonus vir et cum umbris a se fictis pugnat : auctores enim illi diserte asserunt, S. Joannem Gualbertum octogesimum octavum ætatis annum attigisse. Nec multo melius contra Franchium argumentatur Guido Grandus dissert. 2, cap. 5, num. 14, sic inferens : « Unde si anno MIII (juxta Franchi hypothesim) Joannes monachus factus esset, octennis sæculum reliquisset ; quod perridiculum est, quia protecto armis idoneus et militari disciplina instructus, post veniam hosti ob reverentiam S. Crucis indultam, se religioni addixit. » Attende, obsecro mi Grandus. Id recte sequeretur, si Franchus tuam de ætate S. Gualberti sententiam admitteret. At ille eam pernegat ; contenditque (an recte non disputo, nec ad rem facit) S. Patrem suum 88 annis vixisse ; adeoque, si anno 1003, Joannes monachus factus esset, sequitur in Franchi hypothesi, eum non octavo, sed decimo octavo ætatis anno sæculum reliquisse, ut cuilibet annorum calculum subducenti patebit. Nunc ad alia Vitæ illius tempora procedamus.

109 Scribunt passim Vallumbrosani, S. Patrem suum, cum esset octodecim annorum religiosam vitam in monasterio S. Miniatis amplexum esse, ac post quatuor annos inde discessisse ad eremum Camaldulensem tandemque post aliquot annorum moram jecisse Ordinis sui fundamenta ; nempe circa annum 1015, vel etiam 1012, ut alii volunt. Contra hoc eorum systema fuse et acriter insurgit laudatus Guido Grandus, monachus Camaldulensis, in opere jam aliquoties citato, ex quo nonnulla hic carptim

. Sic disputat dissert. 2. cap. 4, num. 4. **A** utem Didacus Franchus, et cum eo non-Vallumbrosanis scriptoribus negotium abbatibus et Athonis episcopi ad annum **MVII** et consequenter Joannis conversionem non ante, nempe anno **MIII**, ejusdemque Gualberti ad Camaldulensem eremum ad annum **MVIII** statuunt, et in Aquebellæ, seu Umbrosæ eremum ingressum circa annum **MX**, falso commentitium est; æque ac fictitius ille, Atho primus, ante illum, qui ab anno Florentinam cathedram tenuit, arbitrarie ad ejusmodi hypothesim tuendam, majorem auctoritatem suæ familiæ initiis frustra conciliat. Nam is alter Atho, qui anno **MVII** Ecclesiæ Romanæ præsideret, aliunde prorsus ignotus est, illis monumentis celebratur, sed, attentis aliis monumentis, omnino expungendus est, totumque illud chronologicum systema, refellitur, quod annis prædictis **MIII** et **MVII** nullum monachorum collegium, nec abbas ad S. Miniatis ecclesiam residebat, sed anno **MXIII** cura Lamberti (Ildebrandi voluit Florentini episcopi restaurata fuit veneranda basilica, et monachi, a quibus pridem fuerat, illuc revocati. »

Quisquam hanc suam assertionem variis auctoritatis instrumentis ex Ughello adductis, arguebat inde formatis probavit, sic pergit num. 9: « Cum solo Athone illo, qui ab anno **MXXXII** vivebat Ubertus Simoniacus abbas, cui anno Athone sedente, privilegium quoddam largitus Benedictus IX Papa apud Ughellum. p. 82, attestatum est: « Dilecto filio Oberto venerabili monasterii S. Miniatis Florentini suisque successoribus perpetuam in Domino salutem. Valde videtur, » etc. Itaque non modo episcopi, sed abbatibus etiam Uberti tempus conspirat, Joannis Gualberti ad Camaldulensem erectionem ad annum **MXXXVII**, imo circa actam putemus. » Deinde suam sententiam abbatissæ donatione, oratorii Vallumbrosani erectione ac Teuzonis eremitæ ætate confirmare si omnia adferre velim, nimium excrescet scriptus. Quilibet curiosus ea legere potest prædictum Guidonem Grandum tota diserte secunda. Ut autem de argumentis ejus quod sentio, iis expensis mihi videtur nec Vallumbrosani, aut Florentinorum episcopi Catalogum corrigant, aut Attoni Simoniacam aspergere desinant, aut denique ordinem serius institutum fateantur: nam, quæ in eodem Didacus Franchus lib. 4, cap. 69, ad eum ex corrupto Joannis Subdiaconi Aretini notat, nec nominibus nec temporibus conueniunt, ut cuius manifestum fiet legenti Vitam abbatii editam apud Surium die 25 Maii. Inter hæc hujus litis judex esse nolim.

Aliam Gualbertinæ Vitæ seriem textit Joan-

nes Mabillonius in Annalibus Benedictinis tom. IV, ubi ad annum Christi 1028, sic scribit: « Forte is sit Joannes Gualbertus, qui hoc ipso tempore ad S. Miniatis monasterium se recepit. Certe vix post hoc tempus, in quo nunc sumus, ejus conversio differri potest; quippe qui post annos decem abbas electus, in Vallis Umbrosæ solitudinem secessit, ubi prima sui Ordinis jecit fundamenta. » Postea ad annum Christi 1038, ita narrat: « Paulo ante hunc annum Joannes Gualbertus ex sancti Miniatis monasterio discessit, secessitque in Vallem Umbrosam, ubi Congregationis suæ fundamenta jecit. Certe illic nullam dum habebat ecclesiam hoc anno, cum Imperator Conradus una cum uxore sua Gisla Augusta, et filio suo Henrico rege, ejusque conjuge Cunihilde Florentiam accessit. Quod ubi rescivit Imperator, id sibi honoris cælitus reservatum existimans, ut sanctis illis Fratribus subveniret, vacante post mortem Jacobi diocæsani episcopi Fesulana ecclesia, Rodolfum Patherbrunnensem præsulem, quem alii Rothonem vocant, Vallumbrosam consecrandi oratorii causa misit. » Hæc omnia ex litteris Ittæ abbatissæ se didicisse affirmat.

112. Circa Oratorii hujus consecrationem Guido Grandus dissert. 2, num. 12, observat sequentia: « Frustra vero nonnulli Ordinis hujus Vallumbrosani scriptores post Didacum Franchum Hist. S. Joan. Gualb. lib. 5, duplicem consecrationem Oratorii distinguunt, alteram anteriorem anno **MXIII** sub Henrico I Imperatore, alteram sub Conrado II. Unde totius instrumenti Ittæ sensu corrupto, et Henricum Conrado substituunt, et pro Gisla ejus uxore Chunegundem legunt, et pro Rodulfo Pavivronensi episcopo, ad consecrationem misso, Menvercum ejus antecessorem subrogant, tam nullo penitus fundamento, quam casso prorsus labore; Franchus enim mutila citat in margine verba Ittæ abbatissæ, subtracto Rudolphi nomine, hoc modo. « Imperator « dirigens Pavivronensem dignum Deo præsulem, » citatque instrumentum Ittæ abbatissæ de anno **MXXXIX**, quod certe Rodolphum exprimit, eumque a Conrado missum, non ab Henrico fatetur, idque post Jacobi Fesulani episcopi mortem, adeoque anno **MXXXVIII**, non **MXIII**; et quidem de prima, non de secunda consecratione: nam ad illud usque tempus sine ecclesia moratos monachos docet.

113. Qui vero rem hanc ad Henricum referunt, ut B. Theuzo in vita S. Joannis cap. 10, Xantes Perusinus in eadem vita pag. 43, et S. Atho pariter in vita cap. 22, intelligendi non sunt de Henrico I sed de II, qui Conradi ipsius filius erat, jamque regis titulum obtinuerat, et patrem in Italiam comitatus est, ut ex verbis Ittæ supra relatis liquet omnesque historici consuntiant. Unde a S. Anthone loco citato rex, non imperator dicitur, ejusque conjux non Augustæ sed reginæ titulo distinguitur: erat vero hæc non Chunegundis, sed Chuneildis regis Danicæ Chanuti filia quæ, paulo post peste consumpta obiit. Nullus autem veteriorum auctorum duplicem ora-

torii consecrationem distinxit; priorem sub Henrico per Menvercum; posteriorem sub Conrado per Rodolphum, ambos Paderbornenses episcopos; sed tantum præter primam Oratorii consecrationem ab eo episcopo, quem imperator miserat (Rodulfum scilicet) factam, narrat S. Atho cap. 22 laudato, oratorium ampliatum, consecratum rursus post aliquot annos fuisse ab Huberto S. R. E. Cardinali S. Ruffinæ; aliam certe consecrationem (si quæ ex hypothesi Dicaci Franchi præcessisset) eodem loco non prætermisurus. Episcopum catholicum ad Vallis Umbrosæ monasterium, qui summum altare consecraret, ab Henrico II missum fuisse tenet etiam Baronius tom. XI Annalium ad annum Christi 1055. Sed ab hac digressionem ad Mabillonii chronotaxim revertamur, nostrumque de ea iudicium sincere exponamus.

114. Confirmat sententiam suam, supra memoratam, in observationibus præviis ad Vitam S. Joannis Gualberti sæculo vi Benedictino, parte 2, pag. 166, his verbis: « Quo tempore in Vallumbrosanam solitudinem secesserit Joannes, colligimus ex litteris Ittæ, sancti Hillari abbatissæ, quæ locum, antea Bellam Aquam dictum, ipsi ad extruendum monasterium concessit anno MXXXIX. » Ut mentem meam candide aperiam, iudico omnino incerta esse quæ superius de tempore Gualbertinæ conversionis, de decenniali commoratione in monasterio S. Miniatis, et de anno causaque discessus tradidit. Quamvis autem ex litteris Ittæ abbatissæ anno 1039 datis non improbabiler Vallumbrosani Ordinis primordia colligat, tamen hæc ejus argumentatio tempus institutionis non satis evidenter determinat. Potuit namque S. Joannes Gualbertus ante Ittæ donationem et Oratorii sui dedicationem dudum in illa solitudine vixisse, id quodammodo significare videtur B. Andreas, quando num. 16, dicit eos mansisse « tempore multo, ligneum tantummodo habentes oratorium; » ac dein num. 19, agit de monasterii loco ab Itta abbatissa tradito; tandemque num. 28, loci consecrationem seu dedicationem memorat. Quantum autem inter ea fuerit temporis intervallum, non est promptum divinare. Quapropter mihi non est animus ex indefinitis veterum terminis et incertis recentiorum conjecturis hanc inter Vallumbrosanos, Camaldulenses ac Benedictinos controversiam dirimere; sed quisque, quod volet sentiat, donec ex certioribus monumentis, forsitan hac occasione eruendis, de rei veritate liquido constiterit. Nunc aliorum opiniones a præcedentibus discrepantes audiamus.

115. Baronius tom. XI Annalium ad annum Christi 1051, agens ne miraculo, quod occasione Leonis IX papæ, in monasterio Passiniano hospitantis, a S. Joanne Gualberto patratum est, vagis admodum et obscuris terminis sententiam suam sic expressit. « Ante decennium (ut ejus habent Acta) innotescere orbi cœpit egregia sanctitate ipse Joannes; dum parcens inimico veniam in nomine Christi crucifixi peenti; sibi oranti crucifixi imaginem inclinare caput

A in signum gratæ sibi admodum actionis aspexit. Cum tanta victus divina clementia monasticæ vitæ arripuit institutum. Sed postea abbatem deserens Simoniacum, novi Ordinis monachorum, dictorum Vallis Umbrosæ, factus est institutor et auctor, virtutibus atque miraculis clarus. » Quid ex his omnibus ante decennium contigisse velit, nescio. Quare id alteri me peritiori discernendum relinquo. Ughellus agens de Regembaldo episcopo Fesulano, qui mortuus est ante annum 1028, Vallumbrosanam Congregationem facit antiquiorem, et ita indeterminate loquitur tom. III Italiæ sacræ, col. 283. « Hujus episcopi temporibus Fesulæ funditus excisæ sunt, una cathedrali excepta, anno mx. Illustravere Regembaldi optimi præsulis pontificatum data in ipsius diœcesi Ordini Vallumbrosano a Joanne Gualberto nobilissimo Florentino cive, ac religiosæ sancti Miniatis domus Benedictinæ familiæ monachorum initia. » Attendat hic lector ad monasterii S. Miniatis exordium, illudque cum supradictis conferat.

116. Ad Ughelli opinionem proxime accedunt Onuphrius Panvinius in Chronico ecclesiastico, Joannes Baptista Ricciolus in Chronologia Reformata tom. III, pag. 150, Philippus Labbeus in Chronologia Historica tom. II, part. II, ac Alphonsus Ciacconius in Historia Pontificum Romanorum ac S. R. E. Cardinalium tom. I, col. 771, qui omnes Ordinis Vallumbrosani institutionem ad annum Christi 1030 referunt. At non video, quomodo Ciacconii historia a Victorello et Oldoino aucta satis sibi constet. Legitur enim tom. I, col. 1024, hæc assertio: « Seb Joanne XIX anno Domini mxxx, Congregatio tertia sancti Benedicti, quæ Vallis Umbrosæ dicitur, originem habuit. » Atque ejusdem tomi col. 862, dicitur ad S. Joannem Gualbertum accurrisse « Dominicæ Incarnationis anno mxviii, inter discipulorum primos, adolescentulus quidam Florentinus, Petrus nomine, clara, ut ferunt, Aldobrandinorum stirpe progenitus, ipsius sancti Patris conjunctus et affinis. » Hæc dum conliari non possunt, nisi quis dixerit S. Joannem Gualbertum multis annis in solitudine Vallumbrosana discipulos habuisse, antequam Ordinem suum institueret. Hoc si quis solide ostenderit, has duas epochas non pugnare libenter fatebor.

117. Postremo hoc loco palpabiles quorundam circa hujus Ordinis institutionem parachronismos detegam, quos retulisse, refutasse erit. Legendarius Gallus, alibi hypercriticus, hic crism suam perdisse videtur: Nam tom. II, in vita S. Joannis Gualberti dicit hunc Ordinem anno 1031 institutum esse. Franciscus Longus a Coriolano in suo Breviario Chronologico putat, Congregationem Vallis Umbrosæ initium habuisse anno Christi 1060. Idem sentit Joannes Gualterius in Chronico Chronicorum tom. I, pag. 1634, sic scribens: « Vallis Umbrosæ Ordo, seu, ut malunt, Vallis Umbrosensium, ut quidam etiam, Vallis Ambrosii, cœpit, auctore Gualberto Florentino, anno MLX, sub Nicolao II prope Florentiam. Utitur partim cineracei, partim cœrulei coloris vesti

orte secuti sunt errantem Polydorum Viri in opere de rerum inventoribus pag. 7, um annum 1060, primæ hujus Ordinis in- assignat. Crassius errarunt Volaterranus Arnoldus Pontacus episcopus Vasetensis graphia, qui tenent hanc Congregationem no 1070. Nec defuere etiam adeo historiæ anno 1400 hunc Ordinem primo exortum averint. Sed tædet diutius his referendis De morte S. Joannis Gualberti disputare esse: nam inter omnes ferme convenit e anno 1073. Quare nihil hic moramur ii ad unum alterum annum ab hac com- entia recedunt.

Admissa Mabillonii aliorumque sententia iem chronologicam S. Joannis Gualberti, idem Sanctus cum S. Romualdo agere in Camaldulensi.

notaxi Mabillonii, Baronii, aliorumque o præcedenti relata videtur historice sequi dum a S. Joanne Gualberto in eremo nsi non fuisse inventum, utpote qui e vivis ante annum 1027, sicuti ex authentico to donationis, Petro Dagnino a Theobaldo retino factæ probat idem Mabillonius sæ- neditino parte 1 in observationibus Ro- Vitæ præmissis. Neque hanc chronotaxeos lam dissimulat Mabillonius; sed in Anna- edictinis tom. IV ad annum Christi 1038, orte ponit: « Antequam Vallumbrosam se Joannes, Camaldulum profectus est, san- rasantium conversationem exploraturus. C e ejus loci Prior Petrus, qui sanctos illos n suam societatem adoptare tentavit. Ve- eorum de præferenda cœnobitica vita m intellexisset, eos ad illud persequendum is est. Inde Joannes cum sociis Vallumbro- ssit, quæ medio fere itinere Camaldulum orentiam posita est. » Eandem consequen- ditte debet Baronius, cum in Annalibus, d annum Christi 1027 S. Romualdi obitum

io hunc congressum S. Joannis Gualberti, omualdo a plerisque scriptoribus, tum rosanis tum Camaldulensibus, mordicus te- nvis de tempore hujus facti aliqui plurimum lissentiant, sicut mox clarius intelligitur. D uctorum opinioni aperte favet Breviarium n, quod festo S. Joannis Gualberti ad xi ictionibus propriis expresse tradit sanctum i ad Camaldulensium eremi incolam Romual- lectum esse, ab eoque cœlicum sui instituti m accepisse. Utramque hanc auctoritatem Guido Grandus Dissert. 2, cap. 4, num. 1, e suæ fundamentum jacere incipiens, his « Id itaque jam persuadere conabimur ex is Gualberti ad Camaldulensium eremum ad- ui non ante annum 1034 vel 1036 con- vertissime potuit cum tamen ibi sub Ro-

A mualdo vixisse Joannem expresse tradant scriptores probatissimi Vallis-Umbrosæ (ut de nostris Fortunio, Ractio, Minio, deque exteris quam plurimis sileam) Andreas Januensis, qui circa annum 1419 floruit in Vita S. Joan. Gualberti cap. 12; Hieronymus Radiolensis, qui anno circiter 1480 eandem Vitam patrio sermone expressit; Xantes Perusinus, qui circa annum 1500 eadem Gualberti Acta collegit pag. 24; Joannes Jonnalius, qui sub Clemente VIII Lectio- nes S. Joannis Gualberti, Breviario inserendas, composuit, ut re ipsa demum insertæ sunt, atque a S. R. C. approbatæ; ac demum novissime Assanius Tamburinus de Jur. Abb. tom. disp. 24, quæst. 5, num. 20; et Didacus Franchus in ejusdem S. Joannis Gualberti Historia, lib. IV; nostrisque diebus Venantius Simius in suo Catalogo litt. 1, num. 9. »

120. Hunc Romualdinum et Gualbertinum congressum a citatis auctoribus ac Breviario Romano doceri non inficior; ac vetustissimi Vitæ scriptores eum intactum reliquerunt, quod juverit intelligere ex verbis ipsiusmet Grandi Dissert. 2, cap. 8, num. 2, ita fatentis: « Ex una parte, quæ ad asserendum Romualdum post annum 1032 adhuc superstitem superius adducta sunt, invicte non probant intantum cum nihil absolute et evidenter evincat Joannem Gualbertum in Cumaldulensi eremo potius Romualdo viventi, quam Petro Dagnino Priori, post Romualdi obitum auscultasse ab eoque sui Ordinis instituen- di vaticinium et auspiciam accepisse. Nam, ut cap. 4, num. 2, notavi, vetustiores ex his, qui rem ges- tam referunt, ad Camaldulensium eremi Priorem nulla nominis designatione distinctum, divertisse Joan- nem Gualbertum tradunt; posteriores id de Ro- mualdo diserte interpretantur, illum tunc Camal- duli degentem supponentes, non probantes; itaque in ambiguo relicta res est. » Ingenua sane ipsius adversarii confessio.

121. His jactis quasi fundamentis, statum quæ- stionis hic agendæ breviter explico, ut quisque claro intelligat quid intendam. Sciunt igitur omnes, mihi non esse litem cum auctoribus paulo ante citatis, qui S. Joannis Gualberti adventum in eremum Ca- maldulensem ante annum 1027 statuunt. Dixi enim paragrapho præcedenti, hanc controversiam, spe- ctato præcise veterum biographorum textu, a me indecisam relinqui, donec certiora utrimque afferan- tur monumenta, quæ rem plane conficiant. Non est, inquam, mihi lis cum iis, qui S. Joannis Gualberti cum S. Romualdo conversationem defendunt, et simul S. Romualdum ante annum 1027 mortuum esse concedunt; qualis inter alios est Augustinus Fortunius, qui lib. 1 Hist. Camald., cap. 34, ita scribit: « Itaque B, Joannes, sanctissimi Patris Ro- mualdi benedictione munitus, ex eremo Camalduli recedens, in Vallis-Umbrosæ additas obscurasque silvas sese recepit; » ac deinde ejusdem libri cap. 40, affirmat quod « Deo plenus autistes Theodaldus anno 1027, post felicem S. Romualdi transitum.... primam donationem, primumque exemptionis ac li-

bertatis privilegium sacræ eremo concesserit.» Itaque tantummodo contendo, admissa sententia eorum qui S. Joannis Gualberti ingressum in eremum Camadulensem ultra annum 1027 differunt, probabilissime sequi quod S. Romualdus ab eo tum temporis ibi non potuerit vivus inveniri.

122. Huic consequentiæ manibus pedibusque obnititur sæpe jam laudatus Guido Grandus, vitamque S. Patris sui Romualdi usque ad annum Christi 1037 protrahit; in Appendice autem post dissertationem secundam duas Romualdinæ Vitæ exhibet tabulas chronologicas, in quarum prima ad annum Christi 1026, notat sequentia: «Camaldulum S. Pater rediens Joannem Gualbertum ad se confugientem per sex menses (unde determinatum istud tempus hauserit, scire avco) eremiticæ vitæ præceptis instruit, mox sua benedictione et vaticinio Ordinis ab illo instituendi ad Vallem Umbrosam sive Aquam Bellam dimittit.» Hoc systema suum, quod innumeris difficultatibus subjectum est, variis conjecturis et contortis explicationibus, artificiose tamen undique corrasis, stabilire conatur. Singula ejus argumenta excutere et refutare hic non vacat. Nam hoc juste molis librum exigeret. Quod si quis circa hanc rem plura desideret, consulere poterit scriptores Venetos, quos libris editis contra ipsius chronologiam insurrexisse intelligo. Nos, omissis aliis non levibus argumentis, unicum systemati ejus diploma opponemus, et omnem effugiis aditum præcludere conabimur.

123. Diploma illud est Theobaldi Aretini episcopi, quod integrum videri potest apud Augustinum Fortunium lib. 1 Historiarum Camaldulensium, cap. 40. Quippe cum prolixum sit, multa que contineat ad controversiam nostram non spectantia, nobis hic sufficiet, accuratum illius dedisse compendium, ex propriis Theobaldi verbis hoc modo excerptum: «In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis. Theobaldus sancti Donati Vicarius; » ita passim Aretini episcopi sese vocant, ut notat Mabillonius sæc. vi Benedictino parte 1, pag. 277. «Omnium fidelium Christianorum hoc dilectio noverit, quod nos ob amorem piæ memoriæ spiritalis Patris nostri D. Romualdi, clarissimi eremitæ, communi consilio et consensu fratrum clericorum nostrorum episcoporum donamus, et concedimus pro remedio animæ nostræ omniumque successorum nostrorum episcoporum D. Petro venerabili eremitæ ad usum et sumptum confratrum, eremiticam vitam sub eo ducentium, suisque successoribus eremitis, quamdam ecclesiam in mediis Alpibus, jura episcopii sancti Donati, quam nos rogatu præfati D. Romualdi eremitæ consecravimus sub honore et nomine Domini nostri Jesu Christi sancti Salvatoris, consistentem in territorio Aretino ad radices Alpium, dividendum Tusciam et Romaniam, in loco qui dicitur Campo Malduli per sua loca designata...

124. «Hunc igitur locum D. Romualdus pius eremitarum Pater delegit, et providit aptissimum con-

A templativæ vitæ Deo serventium. Constructaque inibi basilica sancti Salvatoris, quinque cellulas cum suis tabernaculis ibidem distinxit, atque ab invicem separavit. Sed et singulis cellulis singulos deputavit fratres eremitas, qui sæcularibus curis et sollicitudine remoti, soli divinæ contemplationi insistant. Quibus etiam Petrum venerabilem eremitam, tanquam fidelem ministrum et præceptorem dedit. Cui nos quoque cum nostris posteris successoribus, ut cum denominato sancto viro, Romualdo scilicet, partem in æterna vita habeamus, donamus, largimur prætaxatum locum secundum præfixos terminos ad usum et sumptum fratrum eremitarum, pro tempore ibidem Deo famulantium, atque per paginam hujus nostri privilegii cum investimus de his omnibus, quæ infra designatos terminos nos hodie ad manum nostram dominicam (id est in Domino nostro) habemus et detinemus.... Quia ergo quod nos pro salute et remedio animæ nostræ, nostrorumque successorum episcoporum Deo contulimus, per æterna sæculorum spatia ratum, firmum atque inconvulsum debet permanere, a Deo Patre omnipotente et Domino nostro Jesu Christo, sanctoque Spiritu interdicimus, et modis omnibus inhibemus, ut nullus noster successor, episcopus Aretinæ Ecclesiæ, prædictum fratrem Petrum eremitam, suosque posteros successores eremitas de his, quæ S. Salvatori concessimus ad usum et sumptum fratrum eremitarum, aut ipsi a nobis, sive ab aliis hominibus acquisiverint, devestire, molestare, inquietare, aut ullam diminorationem inferre præsumat.... Datum anno 1027, anno pontificatus Domini Theodaldi V, mense Augusto, indictione x.»

125. Hujus diplomatis vim et auctoritatem agnoscit ipsemet Grandus, cujus verba hic lubet transcribere, quia in ore adversarii majus pondus solent habere. Hæc itaque fatetur Dissert. II, cap. 8, n. 2. «Ex alia vero parte difficultates huic systemati oppositæ, non nisi probabiliter expediuntur, ultima præsertim ex privilegio Theodaldi petita, quæ majus mihi semper negotium facessere præ reliquis vis est, ac minus exactam, quam ceteræ solutionem admittere, adeo ut verba, ex illo privilegio nobis opposita, quondam addititia crediderim, quasi diploma illud, vel ab aliquo interpolatum invenisset, vel ipsemet nobis interpolatum exhibuisset Fortunius, quæ tamen suspicio nunc cessat; postquam autographum, ipsius Theodaldi manu subscriptum, et sigillo munitum in Camaldulensi Archivio, armario 1, num. 36, diligentissime lustravimus, neque suppositionis vel interpolationis notam ullam offendimus, sed integrum, et undequaque sincerum deprehendimus, ut propterea non nisi probabili interpretamento superius adducto, exemplisque cap. præced. num. 14 allatis confirmato, eludi ejus auctoritas possit.» At probabile illud interpretamentum audiamus.

126. Peremptoria systematis sui verba in diplomate posita sic interpretari incipit Dissert. II, cap.

13. « Itaque difficultatem hanc eludere ut tentabimus, observando clausulam hanc rioræ, fortasse non mortuum, sed celebrata ac memorandæ pietatis virum designare, oria pro fama, celebritate, nomine, usurt enim hortari solemus viventes, ut aliquod dignum facinus patrare velint, quo sui immortalitati prospiciant, ita viros ipsos operibus claros, adhuc viventes immortalibus dignos, vel immortalis aut gloriosæ memoriam appellare merito possumus, et sæpe consens. » Præterquam quod hæc explicatio sit et a communi hominum commercio abhorrens est discrimen inter expressiones a contorte excogitatas, et inter usitatas diplomati phrases, ut cuivis mature eas conferum fiet. Judices hic appello quoslibet lepartium studio alienos, et confidenter inter non judicaverint, S. Romualdum mortuum, um in diplomate legerant hanc donationem gnino factam esse « ob amorem piæ memoromualdi, ut Theodaldus cum denominato iro, Romualdo scilicet, partem in æterna beret: nisi enim Theodaldus Romualdum receptum, et semper timendo humanæ fra- periculo creptum credidisset, quomodo abere cum illo in æterna vita desiderasset? od formula piæ memoriæ in sexcentis diplo- mortuum manifeste significet.

am examinanda sunt duo exempla, quæ ad dam suam qualemcunque interpretationem randus. Primum occurrit apud Ughellum C Italiae sacræ col. 297, ubi Jacobus Bavarus, as episcopus, dicit, se quædam largiri con- ubi ecclesiæ pro remedio animæ suæ, speque rationis futuræ, et pro animabus antecesso- rum præsulum, « nec non pro salute Con- nissimi imperatoris felicis memoriæ, suæque Gislæ Angustæ, etc. Ecce, inquit Grandus, m Cæsarem felicis memoriæ dictum anno m obierit anno 1039, die iv Junii apud Tra- » At Fesulanum antistitem nihil aliud hic iam ut hæc donatio prosit animæ Conradi, sit post mortem ejus memoria, satis patet ormula diplomati subscripta: « Actum est oc anno Dominicæ Incarnationis 1032, Im- Conradi Augusti anno v, indictione xv fe- D Quando Grandus in genuino diplomate rit, Theodaldum dedisse ecclesiam Petro anno Dominicæ Incarnationis 1027, vitæ di 110, sicut in prima tabula sua chronolo- tuit, facile ipsius explicationi acquiescemus; inquam, hoc parallelum invenerit, verba dini diplomatis a communi significatione in um sensum detorquebimus; quod facien- n est, nisi dum manifesta cogit necessitas. Franseo nunc ad alterum exemplum, quod riter ac perfunctorie attigit Grandus, acsi bi conscius timuisset, ne argumenti fallacia

A detegeretur. « Circa annum 870, inquit loco proxime citato, Andreas episcopus Florentinus in abbatissam monasterii S. Andreæ ordinat Idembertam apud Ughellum tom. II (frequens ipsi error pro III) pag. id est col. 35, ubi hæc formula legitur: « Secun- dum illa præcepta, quæ Dominus (forte hic nomen quoddam deest) et bonæ recordationis Dominus Ludovicus imperator constituit. Qui tamen Ludovi- cus anno 875 Mediolani obiit mense Augusto. » Unde, obsecro, novit Grandus, Idembertam anno 870 abba- tissam fuisse ordinatam, cum diplomati nullus annus subscribatur? An forte id conficit ex eo quod post finitum diploma sequantur hæc Ughelli verba: « Hic Andreas, Florentinus episcopus, anno 870 interfuit iudicio quondam Lucensi ad favorem Gerardi epi- scopi Lucensis an. xv Ludovici II imp. ind. iii. » B Sed hæc nil ad præcedens diploma pertinent. Eodem jure colligere potuisset, Indembertam anno 876, post mortem Ludovici abbatissam esse creatam, quia eidem diplomati præcedunt hæc Ughelli verba: « Andreas successor Rodingii. Ille fuit, qui, cum Carolus Calvus ab Asperto Mediolanensi archiepi- scopo diademati regni insignetur, augustiorem spe- ciem pompæ factururus, interfuit anno 876. »

129. Cum itaque hæc præcedentia Ughelli verba nullo modo ad eam rem spectent, ex iis diplomatis annus determinari nequit. Unde miror, adeo rotunde Grandus asseri, id circa annum 870, datum fuisse. Quapropter possem meliorem Grandi fidem requi- rere in objiciendo hoc exemplo, aut certe majorem in eo examinando diligentiam. Interim adversarius C fateri debet Andream, in eodem diplomate de Ro- dingo prædecessore suo bonæ memoriæ loquentem, agere de Rodingo jam mortuo. Idem ego de Ludo- vico bonæ recordationis existimo, adeoque diplo- mata post illius mortem datum esse iudico, quia nulla me movet ratio, ut communem hujus formulæ significationem invertam. Piget his cavillationibus diutius immorari. Potius ad sacros cœlitum honores, sancto nostro a summis pontificibus decretos, pro- grediamur.

§ XI. Canonizatio S. Joannis Gualberti.

Narrant utraque acta, huic commentario subnec- tenda, quomodo S. Joannis Gualberti corpus post felicem animæ ex hac vita transitum inter æstivos calores ab omni fœtore per triduum immune fuerit, ac dein maximo populi concursu sepulturæ tradi- tum. Vallumbrosani scriptores volunt, S. Patrem suum paucis post mortem annis a Gregorio VII in sanctorum numerum fuisse relatum. Sic Andreas Januensis in ejus Vita, cap. 89, ait: « Liquide patet ex Chronica Florentina, a Joanne Villani cive Flo- rentino compilata, libro iv et capitulo 16 ejusdem Chronicæ, eundem beatum Joannem prius per cen- tum quatuordecim annos vel circa fuisse canoniza- tum et catalogo dictorum sanctorum adscriptum per beatæ recordationis sanctissimum in Christo Patrem et Dominum Gregorium papam septimum, ejusdem beati Joannis devotissimum, qui floruit et incepit

anno Domini 1073. » Idem asserit Bernardus Del Sera in compend. Abb. Gen. cap. 1. « Quamvis, inquit, pro certo habeatur S. Joannem in catalogum sanctorum a Gregorio VII fuisse canonicè cooptatum, tamen nunc per litteras Cœlestini III de hac re dubitandum non est. » Hæc illi. Verum cum ille Johannes Villanus, qui hic citatur, sit recentior, et prioris istius canonizationis authentica instrumenta non proferantur, ad certiora documenta properamus.

131. Cœlestinus III, petente D. Gregorio abbate Passinianensi, S. Joannem Gualbertum sanctorum catalogo adscripsit, ut liquet ex ejusdem abbatis epistola, quam hic ex Didaci Franchii lib. 12 excerpto, ut omnes canonizationis ordinem et modum, aliaque ad eam spectantia, clare intelligant. Sic itaque sonat epistola : « Frater Gregorius, humilis abbas monasterii sancti Michaelis archangeli de Passiniano, dilectis in Christo fratribus et Capitulo de Passiniano et aliis ejusdem amicis et devotis salutem in Domino et gaudere. Pro magnitudine gaudii et lætitiæ, quam nostris mentibus infundit abunde superni gratia largitoris, in exaltatione nominis beati et eximii Patris nostri Joannis Gualberti, a quo post almificum Patrem beatissimum Benedictum, religionis et honestatis monasticæ cultum recepimus, antequam narrandi sumamus initium, hortamur vos voce non solum corporis, sed (quod est præstantius) affectione interioris hominis, ut pro ipsius honore Patris in Domino gaudeatis, geminæ substantiæ giganti [*id est* Christo] gratias referrentes, qui cum esset excisus de monte sine manibus, crevit in montem magnum, ut per ipsum, quod est ineffabile, regnum accipiat pusillus. Per vicarium namque suum, videlicet Dominum Papam Cœlestinum III, Dominis episcopis Ostiensi et Portuensi assistentibus, et religiosis et reliquis presbyteris et Diaconibus similiter Cardinalibus in die Kalendarum Octobris, inspectis testimoniis et vita ejusdem Sancti, nomen ejusdem et memoriam, jam quasi negligentia suorum discipulorum sepultam, exaltavit, et ubique colendam censuit.

132. « Cum (quibusdam enim nostris æmulis facientibus) pro aliis negotiis Urbs in ferventi nos calore Julii recepisset, super quo amici nostri non modicum tristabantur, timentes nobis propter vitæ dispendium, meritis, ut credimus, beati Joannis omnia sunt cooperata in bonum. Salutantes itaque devote et reverentes humiliter præfatum sanctissimum Dominum Papam, postulavimus ut sancti Joannis nomen canonizatione suo tempore exaltaret. Quid plura? Receptis litteris testimonialibus Abbatis Vallisumbrosæ, et aliorum abbatum atque episcoporum et aliorum prælatorum, duobus elapsis mensibus post nostrum in Urbem ingressum, præfatus sanctissimus Apostolicus diem statuit, ut eo præside Dominis Cardinalibus verbum proponeremus quod voto gerebamus inclusum. Quarto igitur Ka-

lendas Octobris, vocati coram eodem summo Pontifice et Dominis Cardinalibus, in hunc modum petitionem nostram exorsi sumus, Vitam S. Joannis tenentes præ manibus :

133. « De vestri luminis plenitudine, tanquam de firmamento cœli nos modicæ scintillæ, lucis et scientiæ incrementa suscipientes, liquido novimus, quid qui discipulos honorat Veritatis, ipsum magnificat, qui eos tales fecit, ut suos faceret coheredes. Ecce, ut paucis utar verbis, Reverendissimi Patres et Domini, mandragora dedit odorem in portis nostris : Beatus siquidem et eximius Pater Joannes institutor et magister Vallumbrosanæ Congregationis et Ordinis, quem Dominus mirabiliter ad se traxit, dum ei per crucem caput inclinavit, miraculis quoque et vitæ splendore enituit, sicut ex ipsius gestis apertius declaratur. Unde ego et fratres mei, vicini quoque episcopi et alii ecclesiarum prælati petimus a Sanctitate vestra, ut sicut eum firmiter credimus cum suo Rege regnare in cœlis, ita ipsum in catalogo Sanctorum jubeatis ascribi in terris ; quatenus ejus meritis et intercessionibus de statu lippientis Liæ ad formosæ Rachelis perveniamus amplexus.

134. « His decursis, genibus curvatis Vitam S. Joannis Domino Papæ obtulimus ; quam Dominus Cardinalis Ostiensis ejus mandato recipiens, diebus tenuit aliquantis. Die igitur prædicto Kalendarum Octobris in pleno consistorio Dominus Papa, commendata plurimum vita S. Joannis prædicti, laudans Congregationem suam et specialius domum nostram, ut de cetero ejusdem S. Joannis nomen in Catalogo Sanctorum poneretur, et festivitas ejus eodem die, quo obiit, scilicet duodecimo mensis Julii celebraretur, consensu suorum fratrum Dominorum Cardinalium, quorum nomina subsequenter adnotantur, Apostolica auctoritate decrevit, replicando, quod eadem petitio aliis summis Pontificibus, suis prædecessoribus, fuerat porrecta, et suis ad complendum temporibus reservata.

135. « Huic canonizationi interfuerunt hi presbyteri Cardinales, videlicet : Pandolphus, natione Lucensis, basilicæ duodecim Apostolorum presbyter Card. Petrus Placentinus, S. Cecilie presb. Card. Jordanus, quondam Abbas Fossæ novæ, S. Potentianæ presb. Card. Joannes Lombardus, olim Tuscanen. episcopus. S. Clementis presb. Card. Romanus, quondam Primicerius, S. Anastasiæ presb. Card. Hugucio S. Martini in monte presb. Card. Guido S. Mariæ trans Tiberim tit. S. Callisti presb. Card. Joannes, olim. Cassinen. monachus, S. Stephani in Cælio monte presb. Card. Centius Romanus S. Laurentii in Lucina presb. Card. Sofredus, olim Pistorien. Canonicus, S. Praxedis presb. Card. Benardus olim S. Frigidiani Canonicus, S. Petri ad Vincula presb. Card. Atque Joannes, olim S. Pauli monachus, presb. Card.

136. « Diaconi Cardinales, qui interfuerunt, hi sunt : Gregorius S. Mariæ in Porticu Diac. Cardia-

Gregorius Crescentii S. Mariæ in Acquiro Diacon. Card. Romani. Lotharius SS. Sergii et Bacchi, natione Campanus, Diac. Cardin. Gregorius Carelli S. Georgii ad Velum aureum Diacon. Card. Nicolaus S. Mariæ in Cosmedin. Diac. Card. Romani. Magister Ægidius Anagninus S. Nicolai in carcere Tulliano Diacon. Cardin. Centius Camerarius S. Lucie Diac. Card., atque Magister Petrus Capuanus S. Mariæ in Via lata Diacon. Card. Præterea interfuerunt etiam præfatæ canonizationi ex multis et diversis provinciis in dicto consistorio tanti principis, imo tantorum principum, viri honorabiles, Archiepiscopus Amalphie, Episcopus Puteolanus, Episcopus Nodanus, Ariminensis tunc electus, et Electus famosi monasterii Fuldensis de Alemannia, qui eadem hora fuerat confirmatus. Nuntius vero N. Imperatoris Constantinopolitani non defuit, atque N. nuntius regis Angliæ; plures alii concleri et laici, quorum nomina ille novit, qui nos finxit.

137. « Capellani vero prænominati domini Papæ non defuerunt, qui nobis assistentes, Te Deum laudamus, alta voce cantaverunt. Moxque in ipsa celebratione, præsentem eodem summo Pontifice, ipsius S. Joannis oratio est a presbytero recitata. Unde pulvere excusso vitiorum ad laudandum in Sancto ejus Dominus situs præparati, et quia hactenus flevistis, tanquam veri filii, de morte Patris, de ipsius quasi resurrectione spiritum gaudii induatis, et cum Psalmista veraciter decantetis : Mihi autem nimis honorati sunt amici tui, Deus. Præsentem denique gloria, quæ de Sanctorum celebratione habetur, illius gloriæ et gaudii est imago, quam nullius sensus valet comprehendere, nec sermo quantumcumque disertius explicare. Ea igitur die, qua vos contigerit litteras tanti tripudii recipere, beati Joannis, Domini et Patris nostri, sicut in sui natalis die, nocturnis et diurnis laudibus studeatis memoriam celebrare, supernæ Majestatis clementiam attentius implorantes, quatenus sic nos faciat per hujus vitæ stadium currere, nostro duce et patrono præeunte S. Joanne, ut per unum et in uno, qui dicit. Ego et Pater unum sumus, perfecti cursus bravium capiamus. Valet. »

138. Huic epistolæ subnecto Bullam canonizationis anno 1193, a Cælestino III editam, quæ exstat apud D. Thesaurum Velium, S. Praxedis abbatem, ante Vitam S. Joannis Gualberti, anno 1612 Romæ editam, apud Didacum Franchium lib. 12, pag. 516, et in Bullario Laertii Cherubini tom. 1, pag. 31. Franchius pag. 508 dicit eam datam esse ad Abbatem et conventum Passinianensem. Alii autem duo hunc habent titulum : « Cælestinus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, Abbati et Conventui Vallis-Umbrosæ salutem et Apostolicam benedictionem. » Tenor Bullæ apud Laertium Cherubinum loco citato est talis : « Gloriosus Deus in Sanctis suis, et in majestate mirabilis, ministros suos, qui sibi veraciter et sincere ministrant, non solum immarcescibili bravio et æterno remunerat, verum etiam

A in præsentem vitam, per exhibitionem plurimum miraculorum, commendabiles reddit, et, secundum propheticum verbum, eos facit in æterna esse memoria, et ab omnibus celebriter venerari. Nec enim quisquam Catholicus ambigit, cum et hoc Scriptura sacra testetur, quod in Sanctis suis laudatur Dominus, et qui honorat eos, ipsum Dominum prorsus honorat: ipso attestante qui dicit : Qui vos honorat, me honorat, et qui vos recipit, me recipit. Et idem : Quod uni ex meis minimis fecistis, mihi fecistis. Et quidem rationi consentaneum esse probatur, ut, quandoquidem omnipotens Pater Filii sui coheredes eo quo ipsum honore voluit insigniri ipso orante et dicente : Volo, Pater, ut ubi ego sum, illic sit et minister meus; et rursus : Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus, qui in cælis est, homines, qui ex lutea materia sunt, ipsius memoriam celebrent et venerentur in terris, cujus nomen creditur scriptum esse in cælis.

B 139. « Hac nimirum consideratione inducti, cum preces dilectorum filiorum nostrorum Georgii [*lege* Gregorii] Abbatis et Conventus Passinianensis monasterii, vestrumque testimonium recepissemus et litteras, ut inclitæ recordationis Joannem quondam Abbatem, Vallis-Umbrosanæ Congregationis institutorem, qui Creatoris sui servus prudens extitit et fidelis, et familiæ sibi commissæ in tempore tritici mensuram impendit; et quem, quia fuit super pauca fidelis, post obitum suum super multa Dominus ipse constituit, et multis miraculorum privilegiis insignivit, istis etiam temporibus ut dicitur, incessanter illustrat, Sanctorum Catalogo annumerare et consociare vellemus. Visum itaque est nobis, et communi consilio fratrum insedit, et vicinorum episcoporum et aliorum Prælatorum Ecclesiæ, deberemus de conversatione ejusdem boni Viri et miraculis testimonia præstolari. Demum vero cum Episcoporum, Abbatum, Priorum, Archidiaconorum, Plebanorum, Præpositorum, Ecclesiasticorum et Monasticorum Conventuum atque aliorum super ejusdem Ministri Jesu Christi vita et conversatione atque miraculis recepissemus testimonia et preces; super canonizando eodem, fratrum nostrorum convenientia requisita et habita, referentes gratias Creatori, qui Ecclesiam suam semper nova prole multiplicat, et tam rosarum, quam liliorum flore decorat, prænominatum B. Joannem canonizavimus, et numero confessorum Christi decrevimus adjungendum. Confessorum omnium Regem prece humili deposcentes ut ejusdem Confessoris, qui sibi propter lucidas et conspicuas placuit actiones, precibus et meritis recolendis, ab instantibus periculis eruamur et in nostris necessitatibus ipsius patrociniū sentiamus.

D 140. « Vestræ itaque devotioni per Apostolica scripta mandamus atque præcipimus, quatenus de tanti Patroni suffragio, quem genuit et nutrit ipsa Italia, spiritualiter gratulemini, et ejus memoriam certo die inter alios Confessores veneratione celebri

recolatis, ipsius festivitatem colore studeatis, in eo divina omnipotentiam exaltantes. Si enim, attestante voce Dominica, Deum diligere comprobatur, qui mandata ejus observat, a fructibus prænominati sancti viri cognoscitur, quod apud Deum possit et debeat pro peccatoribus efficaciter exaudiri; qui Evangelicæ prædicationis non surdus auditor, mundi gaudia, tanquam stercora reputans, dereliquit, et sequens Christi vestigia, non solum in vestro monasterio monasticam religionem instituit, verum etiam septem monasteria fabricavit, et ad ultimum Passinianense monasterium reparans, in eo præsentem vitam laudabili decessu finivit. Illud tamen inter ejus miracula primum et præcipuum invenitur, quod pro quodam opere misericordiæ cuidam in se delinquenti, ante ipsum in modum crucis prostrato, provide et clementer exhibito, imago Crucifixi ei, adhuc in sæculari militia existenti, caput dicitur inclinasse. Dat. Laterani secundo Non. Octobris Pontificatus nostri anno tertio. »

141. Circa diem huic Bullæ subsignatum quamdam adverto in diversis editionibus discrepantiam. Didacus Franchius lib. 12, pag. 519, in fine ita subscriptum legit. « Datum Laterani, 1 Nonas Octobris Pontificatus nostri anno tertio. » Si per hoc intelligat pridie Nonas Octobris, in assignanda die sexta Octobris cum Laertio Cherubino conveniet. Thesaurus Velius supra citatus, omisso die, subscriptionem sic edidit : « Datum in Lateranensi nostro palatio anno Domini 1193 anno III Pontific. nostri. » Alphonsus Ciacconius Historiæ suæ tom. 1, col. 1153, in assignando canonizationis die certo erravit ita scribens ; « Eodem anno 1193 Cælestinus Pontifex Joannem Gualbertum in Sanctorum numerum retulit Kalendis Septembris. » Error hic eodem tomo col. 1155, in additionibus Victorelli aliorumque sic corrigitur : « 11 Non. Octob. anno 3 Pontificatus id præstitit Cælestinus Constit. 2, Gloriosus Deus, » etc. Forte Ciacconius unum mensem pro altero posuit, voluitque dicere id factum esse Kalendis Octobris : quod de edita isto die Bulla intelligi non deberet, sed de canonizatione Romæ facta, uti testatur in litteris supra allatis Gregorius Passinianensis Abbas his verbis : « Die igitur prædicto Kalendarum Octobris in plena consistorio Dominus Papa..... ut de cetero ejusdem S. Joannis nomen in Catalogo Sanctorum poneretur... Apostolica auctoritate decrevit. »

142. Aliud præterea quidpiam circa hanc Bullam observavi, quod satis combinare nequeo. Franchius lib. 13 Historiæ suæ, pag. 508 et 516, ait tres ejusdem tenoris Bullas, variatis inscriptionibus, a Pontifice missas esse : primam quidem ad Episcopos Tusciæ, alteram ad Præsules Longobardiæ, tertiam denique ad Abbatem Passinianensem. Huic ultimæ : pagina 519, ad marginem dexteram subscribit : « Datum Laterani 1 Nonas Octobris ; » ad sinistram vero : « Dat. Lateran. VIII Idus Octobris Pontificatus, » etc. Hæc duorum dierum differentia facile

A explicari posset, si Franchius unum Bullæ exemper Abbati Passinianensi, alterum Abbati Vallumbrosano missum esse diceret. Verum cum tantummodo unum proferat exemplar, illudque directum esse contendat ad Abbatem Passinianensem, quomodo hæc dierum varietas in ipsius systemate componenda sit, discere cupio. Puto ego Bullam superius ex Laertio Cherubino transcriptam dirigi ad Abbatem Vallumbrosanum ; id ipse clamat contextus, in quo præter alia, quæ attente legenti occurrent, hæc de S. Joanne Gualberto dicuntur : « Sequens Christi vestigia non solum in vestro monasterio monasticam religionem instituit, verum etiam septem monasteria fabricavit, et ad ultimum Passinianense monasterium reparans, in eo præsentem vitam laudabili decessu finivit. » At hæc verba « in vestro monasterio » apud Franchium et Thesaurum Velium non leguntur ; quæ, utrum ab his, an ab aliis suppressa sint, nescio. Saltem, teste Franchio pag. 519, Purpurati Patres anno 1595 bullam canonizationis, omni vitio carere declararunt ; quod nobis sufficit.

143. Anno 1191 idem Cælestinus, festum S. Joannis Gualberti solenni pompa celebrari volens, has dedit litteras, quas exhibet Thesaurus Velius ante vitam S. Joannis, et Didacus Franchius, pag. 520 : « Cælestinus episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus Fratribus Aretino, Senensi, et Pistoriensibus episcopis salutem et apostolicam benedictionem. Salutis nostræ plurimum credimus expedire, si eorum in terris celebrem habeamus memoriam, eorum merita solemnibus recolendo præconiis, quorum in cœlis speramus intercessionibus assiduis adjuvari. Hinc est igitur quod, cum dilectus filius noster Gregorius abbas monasterii de Passiniano ad Sedem Apostolicam accessisset, et de sancta conversatione, vita et meritis B. Joannis confessoris, cujus venerabile corpus in ejus ecclesia requiescit, plurima certa indicia coram nobis et fratribus obtulisset ; nos, auditis virtutum ejus et miraculorum insigniis, et quod inter carnales spiritualem, inter homines etiam conversationem angelicam habuisset, ipsum, qui corporaliter dissolutus cum Christo jam esse meruit, ne debito ipsius honori et gloriæ quodammodo detrahere videremur, si sanctificatum a Deo permitteremus ulterius devotionis humanæ carere veneratione, de Fratrum nostrorum consilio Sanctorum Catalogo censuimus adscribendum. »

144. « Cum igitur lucerna ejus sic arserit hactenus in hoc mundo, quod per Dei gratiam jam non sub modio, sed super candelabrum meruerit collocari, in se ardens per opera charitatis, aliis lucens per exemplum, Fratritatem vestram monemus et hortamur in Domino, per Apostolica scripta mandantes, quatenus a prædicto Abbate et fratribus ejus fueritis requisiti, ad jam dictum monasterium pariter accedatis, et cum honore et reverentia, quam in talibus adhiberi oportet, corpus sancti Viri ab eo loco, in quo positum fuerat, sicut decet sanctum, solemniter erigentes, devotionem fidelium ad venerationem ipsius

iter excoitatis, ipsumque festivitate solenni A ntiestis constituto die annis singulis specialiter ndum. Datum Lateran. x Kalend. Junii Pontifici nostri anno quarto.» Hæc cum editione Thevelii conveniunt, præterquam quod in fine urianæ ita ponatur : « Datum Romæ apud sancti Petrum x Kalendas Junii Pontificatus nostri quarto.» Scio quidem hæc cum prioribus non re, sed hoc discrimen, licet exiguum, signifi- cant omnes intelligant nos more nostro etiam a quæque observare.

Hoc Breve Cælestini III, nescio qua de causa, ioni mandatum non fuit; ita ut Innocentius III accessor post aliquot annos novas dederit litteribus Episcopum Florentinum et Fesulanum ebrandum S. Joannis festivitatem hortatur. B ud Franchium pag. 522, sic habent : « Innocentius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus Florentino et Fesulano episcopis salutem. Apostolicam benedictionem. In litteris bonæ riæ Cælestini prædecessoris nostri perspexit contineri, quod cum ipse de beati Joannis confessoris, cujus corpus in monasterio de Passiniano sit, vita et meritis et conversatione laudabilis, et idem Sanctus post obitum suum miraculis suis et virtutibus coruscari per oblata indicia bata, plenam notitiam habuisset, et eum cum eo regnantem Christianorum deberet devotiori, de fratrum suorum consilio ipsum Sancto- atalogo censuit adscriptum, Aretino, Senensi oriensi episcopis, datis litteris Apostolicis in- stis, ut cum ab abbate et fratribus monasterii pariter accedentes et cum reverentia et ho- qui debet in talibus adhiberi, corpus Confessoris ab eo loco, in quo positum fuerat, leceret Sanctum, solenniter elevantes, devotio- delium ad venerationem ipsius salubriter ext, et solennitatem ejusdem annis singulis e statuerent excolendam : sed per eos man- Apostolicum non fuit mancipatum.

« Volentes igitur, ut tanti Viri memoria, de quo tio est Angelis Dei, apud homines celebris ha- , Fraternitati vestræ per Apostolica scripta amus, quatenus ea, juxta quod idem præde- noster mandaverat, exequi procuretis tam i animo, quam devoto. Datum Lateran. vi Ka- Aprilis Pontific. nostri an. tertio decimo.»

Innocentii epistolam brevi effectum suum utam esse ita tradit Jacobus Mindria in ico : « Anno MCCX, die decima Octobris, per em episcopum Florentinum, et Raynerium pum Fesulanum, aliosque plures in dignitate tutos, de consensu Domini Papæ magna cum one translatum fuit corpus S. P. N. Joannis.» item repositum fuerit, indicant hæc Breviarii mbrosani verba apud Franchium lib. 12, pag. tata : « Magna cum veneratione et hymnis et is spiritualibus reliquiis sanctissimi Joannis

ex eo loco, quo in die depositionis suæ locatæ fue- rant, extraxerunt, et in altari, ad sinistram intran- tibus posito, recondiderunt in eodem Passiniani monasterio.» At jam sensim sine sensu ad sacras exuvias delapsus sum, de quibus sigillatim disse- ram paragrapho sequenti, postquam aliqua de Sancti cultu præmisero.

§ XII. S. Joanni Gualberti cultus, reliquiæ et gloria posthuma.

147. Quamvis Sancti nostri cultum, summorum Pontificum decretis satis firmatum, pluribus stabi- lire non sit opus, tamen ut consuetam Majorum no- strum in illustrandis Sanctorum Actis methodum sequar, paucas Martyrologium quorundam annun- tiationes enumerabo. Auctaria Usuardi, non ita pri- dem illustrati, pari consensu eum celebrant. Floren- tini codices in quibusdam oculis discrepantes ita fere omnes enuntiant : « In Tuscia, in territorio Flo- rentino, apud monasterium sancti Michaelis de Pa- signano Fesulanæ diocesis, transitus sancti Joan- nis abbatis, fundatoris Ordinis Vallis-Umbrosæ, qui vivus in sæculo se totis viribus mortificavit pro Christo. Hujus venerabilis obitus existit anno In- carnati verbi MLXXIII [alias MLXXIV]. Tamen festivitas fit in Tuscia vi Idus Octobris.» Belinus sic habet brevius : « Item sancti Johannis Gualberti.» Eodem modo Molanus, nisi quod in ejus editione minori- bus typis addatur : « Cujus Vitam edidit Blasius Mila- nesius; » quæ additio videtur esse Molani, qui forte aliam « S. Joannis Gualberti » Vitam non noverat.

148. Memorant eundem Sanctum omnes Martyro- logi recentiores, e quibus paucos selegisse suffecerit. Petrus Galesinius sic refert : « Passiniani in sinibus Florentinorum sancti Joannis Gualberti confessoris, qui rerum humanarum despicientia et magnitudine pietatis excellens, Vallis-Umbrosæ ordinem instituit; cujus Viri sanctitate, quæ et multis miraculis spe- ctata est, et in religiose pieque factis mirifice eluxit, cognita, Cælestinus tertius, Pontifex Maximus, il- lum in sanctos retulit.» Arnoldus Wion in Ligno vitæ, lib. 3, quarto Idus Julii sic eum annuntiat : « In monasterio Passiniano prope Florentiam depositio sancti Joannis Gualberti abbatis, institutoris Ordinis Vallis-Umbrosæ, sanctitate et miraculorum gloria clarissimi.» Denique Martyrologium Romanum xii Julii ita habet : « In monasterio Passiniano prope Florentiam S. Joannis Gualberti abbatis institutoris Ordinis Vallis-Umbrosæ.» Fusioribus elogiis seu Vitæ epitomis eum exornarunt Franciscus Haræus in Compendio Surii, Philippus Ferrarius in Cata- logo Sanctorum Italiæ, Gabriel Bucelinus in Meno- logio Benedictino, Hugo Menardus et Benedictus Dorganus in ejusdem Ordinis Calendario, aliique quibus hic supersedeo.

149. Possem præterea afferre quædam publicæ venerationis indicia, atque inter alia cantilenam Helruscam, jam a tribus sæculis in S. Joannis Gual- berti honorem concinnatam, quæ plusquam sexa- ginta strophis ejus virtutes et miracula complecti-

tur. Verum cum nimis prolixa sit, et ex antiqua A lingua Italica magno labore in Latinam conversa rhythmī leporem et vernaculam simplicitatem perderet, facile locum ejus supplebit hymnus Sapphicus ex Breviario Vallumbrosano descriptus, qui est veluti quædam prædictæ cantilenæ synopsis. Is itaque sic habetur apud Philippum Ferrarium in Catalogo Sanctorum Italiæ die xii Julii.

Dum Crucis signum videt hic in hoste,
Parcit, et constans odium remittit :
Orat in templum [*lege templo*], caput ecce Christi
Flectit in illum.

Postea sæclum fugiens malignum
Se suis vestes manibus Joannes
Induit sacras, monachusque servit
Relligioni.

Hic Dei zelo jugiter perardens,
Utque vir fortis, vitium duorum
Præsulum pandens, populum ruentem
Terruit omnem.

In via pergens, inopi reperto
Unicum panem dedit, ac recepit
Ipse tunc ternos; Deitas suprema
Misit ad illum.

Vallis Umbrosæ struit inde sacra
Tecta Vir sanctus, simul atque secum
Edocet multos homines beatam
Ducere vitam.

Dum tegit culpas monachus pudore,
Detegit illas humili Joannes
Voce, ne frater percat silendo
Propter omissa.

Fluctuat demens rapidis in undis :
Invocat Sanctum metuens aquarum
Impetus Arni, columis fit amens
Intus et extra.

Nubium plenus minitatur aer,
Dum suas fratres properant aristas,
Ut terant, orat; penitus refugit
Nubibus aer.

Dum tenet lætus monachus malignum
Spiritus, formam leporis gerentem
Nesciens, Sanctus metuens retexit,
Ne cadat ille.

Carne non audent monachi, carentes
Panc, se vesci; prece supplicantis
Angelus panes tulit, atque cunctis
Trusit orexim.

Mane consurgens onerat petentes
Pauperes multos, minuitque nunquam
Triticum, dum dat; gravior sed arca
Semper abundat.

Jussit occidi rapidum sequentem
Buculas ursum; properavit ultro
Ursus ad mortem patienter, æque
Si foret agnus.

Transit illæsus monachus per ignem.
Pontifex signo removet scelestum

Præsulem viso, metuens docentem
Dogmata falsa.

Cessit e vita meditans olympum,
Corpus in terris veneratur hujus
Spiritus lætus superam petivit
Protinus arcem.

Ecce nunc fagus memor est Joannis :
Flore nam cunctis folioque fagis,
Singularis annis prior, et videtur
Omnibus ista.

Ante sacratum tumultum Joannis
Fit salus ægris, medecina fessis,
Lumen orbatis, fugiuntque monstra
Tartaris atra.

B Romani Pontifices ejusdem Sancti cultum magis magisque paulatim promoverunt : nam Clemens VIII decrevit ut de eo fieret commemoratio in Officio Ecclesiæ Romanæ. Dein Clemens X permisit de eo recitari Officium proprium ritu semiduplici. Tandem Innocentius XI jussit ut ritu duplici legeretur ipsius Officium, prout hodie est in Breviario Romano. Respublica Florentina jam ab anno 1500 publicum edidit decretum, quo sub multa pecuniaria jubentur claudi officinæ et tabernæ die sancto Gualberto sacra. Hoc publicæ venerationis testimonium in archivis Vallumbrosanis conservatum hic indicasse sufficit. Hæc de cultu. Nunc de reliquiis, aliisque monumentis ad Sanctum nostrum spectantibus, agamus.

150. Corpus S. Joannis Gualberti, paulo post eju obitum, ut utraque narrant Acta, reconditum est in C monasterio Passiniano; quod ut majori cum splendore conservaretur, R. D. Aurelius vulgo Foroliviensis anno 1580, sacellum eleganter exornavit, e magna cum pompa ac præsulum frequentia sacra ossa recognita ac visitata marmoreo tamulo condidit. Caput ibidem in prima translatione inclusum fuerat peculiari thecæ, quam R. D. Placidus Pavanellus Patavinus circa annum 1440 multo pretiosior reddidit. R. D. Columbinus de Alphiano concessit ecclesiæ Florentinæ sanctissimæ Trinitatis maxillam S. Patris Gualberti, quæ anno 1586, in sacello ejusdem ecclesiæ collocata est. Brachium dexterum bis miraculose ad Vallem-Umbrosam delatum est uti pluribus describit Thesaurus Velius inter miracula, post S. Joannis Vitam impressa, cap. 4, 5, 6, 7, 8, 9 et 10, Franchius lib. 10, pag. 370 et seqq. De eadem prodigiosa brachii translatione videri potest Hieronymus Radiolensis in miraculis, hic post utramque vitam edendis, num. 7, 8 et seqq. In eodem Vallis-Umbrosæ monasterio servatur crux, qua S. Joannes Gualbertus dæmones fugare solebat, de qua præter Thesaurum et Franchium agit Hieronymus Radiolensis in Miraculis mox citatis num. 5 et 6. Franchius lib. 10, pag. 361, hanc putat esse eandem, quam S. Gualbertus Petro Igneo innoxie flamma transeunti gestandam dedit. Quidquid sit de ea re, constat crucem illam miræ virtutis esse contra dæmones, ita ut anno 1634, a R. D. Valentino

153. Reliqua sacra monumenta a se visa sic describere pergit Papebrochius: « Caput ibidem est in herma argentea; Maxilla in monasterio S. Trinitatis de Florentia; Brachium in Vallumbrosa in antiquo et eleganti 4 pedum ciborio involutum pannis, ubi et cuspis Domini clavi, in vicem manu ex hoc brachio missæ, per S. Ludovicum donata, pulchra in remonstrantia spectatur. Ibidem crux lignea vilis, alias magnæ adversus dæmones potestatis, argenteæ grandi inclusa. Crucifixi, qui eidem in templo S. Miniatis caput inclinavit, imago sub eleganti marmoreo tabernaculo ibidem ante chorum visitur, sed coloribus omnino jam exoletis. Ad pedem montis arctissima semita abscedit ad latus, ubi erectum tabernaculum pictura sua locum indicat, in quo inimico occurrens S. Joannes ipsum se vitit. In pariete sinistra alæ Crucis insertus est lapis religiose tectus, qui corpus S. Joannis Gualberti per 300, et quod excurrit annos textit. Imago altaris ejus miracula representat. »

154. Præter hæc sacra monumenta a Papebrochio memorata, aliæ in variis Italiæ locis reperiuntur ejusdem Sancti reliquiæ. Franchius lib. 12, pag. 526, ait, dentem aliasque ossium partes a D. Tiberio Correllino Romam fuisse delatas, atque anno 1585 in ecclesia S. Praxedis collocatas; pagina vero sequenti scribit, partem digiti sinistrae manus in ecclesiam Foroliviensem in S. Mercurialis anno 1587 fuisse translata, ac ibidem in sacello, quod eidem Sancto dedicatum est, honorari. Idem scriptor lib. 7, pag. 187, asserit, cucillum S. Joannis Gualberti in monasterio S. Salvii a monachabus Vallumbrosanis conservari; hujus cuculli partem, articulo digiti majorem, a P. Janningo nostro mihi traditam, studiose conservo, una cum Italico testimonio, quo D. Bruno Tozzi Cancellarius Ordinis anno 1700, die 4 Aprilis fidem facit, has veras esse S. Gualberti Reliquias. Paulus Masinius in sua Bonomia perlustrata xii Julii invenit in templo Religiosarum S. Catharinæ in platea majore ejusdem Sancti reliquias, additque illic esse puteum jam a multo tempore extractum, in quo est aqua e fonte S. Joannis Gualberti, ad quam devote hauriendam multi homines concurrunt. Non dubito quin etiam in alia ejusdem Ordinis monasteria dispersitæ sint aliquæ ejusdem Sancti exuviæ. Sed hæc sunt præcipuæ, quas post operosam inquisitionem in Italia invenire potui. Nunc etiam de iis agemus, quæ in

155. Non intra solos Italiæ fines sacra Joannis Gualberti lipsana continentur, sed a regibus exoptata, in Galliam et Hispaniam fuerunt transmissa. De translatione Reliquiarum in Galliam præter Thesaurum Velium, Locatellum, Franchium aliosque Vallumbrosanos, Michael Pocciantius Ordinis servorum B. Mariæ Virginis in Catalogo scriptorum Florentinorum pag. 20, agens de Benigno abbate Vallumbrosano, hæc scribit: « Hic Pater Ludovico Francorum regi brachium S. Joannis Gualberti concessit, quod postmodum Parisiis delatum; [et] eidem S.

A Viro templo dicatum est, Vallumbrosella dictum. » Manum tantummodo pio Regi concessam fuisse traditum aliis Vallumbrosanis scriptoribus Bernardus Del Sera, ita apud Franchium lib. 12, p. 526, ad marginem citatus: Ludovicus Franciæ rex, accepta ab abbate Benigno brachii (sinistri partem fuisse vult Hieronymus Radiolensis, teste eodem Franchio lib. 8, pag. 277) manu S. P. N. Joannis, quam efflagitaverat, pro ea monasterio Vallis-Umbrosæ crucem unius palmi auream, petiosissimis gemmis distinctam, cum particula ligni Crucis Christi dono dedit. »

156. Historici Vallumbrosani cum Pecciantio mox citato narrant, S. Ludovicum, præter veneranda Dominicæ Passionis instrumenta, ad Vallem Umbrosam ingrati animi signum transmissa S. Joannis Gualberti honori templum ac monasterium Parisiis ædificasse. Id inter alios Bernardus Del Sera, apud Franchium lib. pag. 276 citatus, asserit his verbis: « Rex Franciæ, accepta a B. Benigno S. Joannis dextri brachii manu, ad Dei et ipsius sancti honorem instituit Ordini magnum monasterium, quod Vallumbrosella appellavit, in quo multa divitiarum ornamenta collocavit. » Addit Locatellus lib. 1, cap. 90, ex testimonio Hieronymi Radiolensis, quosdam monachos Gallos ex hoc monasterio Vallumbrosellensi anno 1450 venisse ad Vallem Umbrosam, qui testabantur, per hanc sanctam manum in Gallia plurima et maxima patrari miracula. Quidquid sit de hujus templi ac monasterii fundatione, de qua ne vel minimam dubii suspicionem movere volo, saltem

C nulla hoc tempore utriusque memoria Parisiis exstat, ut fatentur illi, qui antiquitates Parisienses sedulo examinarunt. Utrum autem hi monachi Vallumbrosellenses omnino desierint, an mutato nomine in aliam religiosam Congregationem transierint, ignoro.

157. In Hispaniam etiam ejusdem Sancti reliquiæ summa cum veneratione receptæ fuerunt; qua de re Chrysostomus Palentus in oratione panegyrica B. Attonis ita loquitur pag. 19. « Vallimbrosana respublica inclytæ recordationis Philippo secundo jure inumeras debet gratias, quod, a serenissimo Francisco Mediceo Etruriæ magno duce sanctissimi Patris nostri sinistrae manus articulo quodam obtento, gloriosum illius nomen in tota Hispania celeberrimum fecit. » Non dubito quin per has aliasque S. Joannis Gualberti Reliquias multa recentiora facta sint miracula quæ ad nostram notitiam non pervenerunt. Quis enim salutiferam virtutem sacris ossibus deneget, si aqua solo sancti Viri tactu sacra tantam habeat vim ad appellandos morbos, ut ad eam hauriendam febricitantes certatim confluant, et sanitate, diu frustra optatam, obtineant. Id testatur fontes et putei Bononiæ, Florentiæ et alibi, S. Joannis memoria et miraculis celebres, quorum efficaciam prodigiosis quibusdam exemplis probat Locatellus lib. 1, cap. 112. Nimis longum foret singulis hisce gloriæ posthumæ monumentis immorari; sufficiet de præcipuis pauca dixisse.

Fons est in Valle-Umbrosa, in quem sanctus A
 ussæpe pedes et manus intinxisse fertur. Teste
 ymo Radiolensi, abest a monasterio quingen-
 sibus; tanta autem religione olim conserva-
 ut per plura sæcula eodem topico et herba,
 dmodum tempore S. Joannis erat, cingeretur
 lent antiqui patres Vallumbrosani reverentiæ
 illum exsculptis exornare lapidibus. Idem auc-
 rat, hujus fontis aqua varios morbos fuisse
 e; qua de re suo loco postea agemus. Didici
 ex Franchio lib. 4, pag. 79, jam hunc fontem
 et Oratorio esse exornatum (eorum figuram
 isam in suo indice exhibet) locumque, Sancti
 iis sacrum, a peregrinis et ægrotis pietatis cau-
 rimum frequentari. Alter fons est, testante Lo-
 lib. 1, cap. 112, vicinus monasterio Passinia-
 m miraculis clarus, in quo miraculose di-
 capti duo lucii, ut narratur in Vita per B.
 am et B. Attonem scripta.

Aliud denique prodigiosum Gualbertinæ sanc-
 monumentum in Valle Umbrosa cernitur de
 est B. Andream n. 13 sic scribit Andreas Ja-
 s in Vita cap. 11. « Quædam arbor, quæ fagus
 , quæ a loco, ubi beatus Joannes morabatur,
 per supereminendo sejungebatur, licet multas
 s circa se ejusdem generis haberet, ante om-
 nen per multos dies omni anno floribus ru-
 , frondibus vernabat, omnesque supergre-
 ceteris amplius flores frondesque conserva-
 dem prodigium confirmat hic versus, ex hym-
 lumbrosano supra relato desumptus.

nce nunc fagus memor est Joannis :
 ore nam cunctis folioque fagis
 ngulis annis prior et videtur
 Omnibus ista.

Quin imo annum miraculum tempore suo per-
 severasse testatur Didacus Franchius lib. 4, pag.
 89; additque fagum illam anno, quo scripsit aut im-
 pressit S. Joannis Gualberti Vitam, prudenter novo
 aggere fuisse firmatam, ne paulatim decurrentium
 aquarum impetu eradicaretur.

160. Joannes Mabilonius de prodigiosa hac fago
 aliisque monumentis anno 1686 a se visis scribit
 sequentia In Itinere suo Italico tom. 1, pag. 183 :
 « Vallumbrosa situm habet maxime solitarium in
 clivo altissimi montis, qui monasterio ex parte Orien-
 tis incumbit. Prospectum habet versus septentrionem
 in subjectam vallem unius fere milliario. In edito
 montis aggere sita est cella sancti Joannis Gualber-
 ti. . . . et non longe inde extat fagus, sub qua per
 multos annos delituit Gualbertus, quæ hactenus,
 novis surculis subinde succrescentibus, ante omnes
 alios fagos virescit, et post omnes virorem suam
 conservat, Sancti Johannis corpus Passiniani, unum
 ejus brachium apud Vallumbrosani habetur cum
 ejusdem Psalterio et manuali precum quotidiana-
 rum; item acies seu acumen clavi Dominici, in suum
 monasterium a sancto Ludovico Francorum rege
 (ut perhibent) dono transmissum; quod sane acu-
 men in clavo illo, quem, ad sanctum Dionysium pro-
 pe Parisios asservamus, desideratur. In Psalterii
 litanis post sanctos Benedictum et Maurum sanctus
 Placidus invocatur. Multæ sunt ibidem aliæ beato-
 rum domesticorum reliquiæ, quorum elogia Hiero-
 nymus de Raggiola ejusdem loci monachus scripsit
 ad Laurentium Medicem. » Hæc de cultu, reliquiis
 et monumentis posthumis dicta sufficiant. Nunc
 ipsa Sancti Acta ab antiquis ac beatis auctoribus
 scripta, dein miracula, ac denique solemnem Cru-
 cifixi translationem, eo, quo promisimus ordine,
 exhibeamus.

S. JOANNIS GUALBERTI

VITA,

AUCTORE BEATO ANDREA ABBATE STRUMENSI,

Ex ms. Vallumbrosano, quod nuper e latebris eruit R. D. Joannes Aurelius Casari.

CAPUT PRIMUM.

*annis Gualberti natales, ingressus in monaste-
 i, Simoniaci abbatis derelictio, et in Vallem Um-
 bram adventus.*

tempore quo Simoniaca (15), et Nicolaitarum (16)

Hæretici sic dicti a Simone Mago, quia res
 vendebant et emebant. De qua re vide Pe-
 damiani lib. 11, Epist. 2.

*Clerici uxorati, inquit S. Petrus Damiani
 iv, Epist. 3, Nicolaitæ vocantur, quoniam a
 Nicolao, qui hanc dogmatizavit hæresim,*

D hæreses per Tusciam, et pene per totam Italiam
 diebus Henrici (17) Imperatoris Ecclesiam Catholicam
 in locis plerisque sædabant, erat quidam nobilis,
 Gualbertus nomine, vir militaris, patria Florentinus,
 habens duos filios, quorum unus Ugo; alter Johan-

hujus modi vocabulum sortiuntur.

(17) Is verosimiliter est S. Henricus, qui imperium
 electus est rex Germaniæ: anno autem 1014 coro-
 natus Imperator, post decem annorum anno 1002
 obiit, ut vide in ejus Actis, 14 Julii.